

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри
_____ Руслан Пильнік
«___» _____ 2024 р.

Реєстраційний № _____
«___» _____ 2024 р.

ЗАСОБИ ВИРАЗНОСТІ В МИСТЕЦТВІ ГРАФІЧНОГО
НАТЮРМОРТУ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ

Кваліфікаційна робота
студентки групи ОМм-23
ступінь вищої освіти магістр
спеціальності 014.12 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)
Мегері Ксенії Володимирівни
Керівник: к.пед.н., доцент
Красюк Ірина Олександрівна

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS ___ Кількість балів ___

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Ксенія Мегеря Володимирівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

Ксенія Мегеря

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	9
1.1. Термінологічна база та історіографія дослідження.....	9
1.2. Графічний натюрморт в творах зарубіжних митців ХХ-ХХІ століття	16
1.3. Образна виразність в натюрмортах сучасних українських митців.	22
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНО-ТВОРЧОЇ ЧАСТИНИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ В МАТЕРІАЛІ.....	29
2.1. Виникнення ідеї та зародження задуму: начерки та замальовки	29
2.2. Побудова композиції графічної серії: символічна складова та тонова виразність	32
2.3. Засоби виразності в роботі над графічною серією натюрмортів	38
2.4. Поетапне виконання серії графічних натюрмортів	43
Висновки до розділу 2.....	46
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕМИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-ПЕДАГОГІВ	48
3.1. Формування художньо-образного мислення художника-педагога засобами натюрморту	48
3.2. Роль натюрморту в освітньому процесі художньо-графічного відділення ЗВО	51
3.3. Методичні рекомендації щодо роботи над засобами виразності в графічному натюрморті на практичних заняттях з рисунка.....	56
Висновки до розділу 3.....	60
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	65
ДОДАТКИ	71

Додаток А 71
Додаток Б 78
Додаток В..... 86

ВСТУП

Актуальність дослідження графічного натюрморту полягає в його здатності служити універсальним жанром образотворчого мистецтва, який гармонійно відповідає естетичним, філософським та культурним аспектам. Натюрморт традиційно відображає глибокі ідеї через зображення побутових і природних об'єктів, а його засоби виразності – такі як лінія, штрих, тон, текстура, світлотінь та композиція – дають можливість створювати унікальні художні образи, що розширюють межі нашого сприйняття реальності.

У сучасному світі, де мистецтво постійно змінюється під впливом новітніх технологій і концептуальних підходів, графічний натюрморт не лише зберігає свою актуальність, а й трансформується, здобуваючи нові форми та інтерпретації. Його багатогранність дозволяє розвивати художні процеси минулого аналізувати тенденції сучасного мистецтва, які впливають на сприйняття жанру. Водночас, попри широку популярність натюрморту, недостатньо дослідженими залишаються питання, пов'язані з засобами виразності в графічному натюрморті. Особливо – їх використання у вирішенні теоретичних і методичних завдань. Саме це підкреслює актуальність дослідження та необхідність подальшого вивчення, яке сприятиме розумінню еволюції жанру, його ролі в художній освіті та впливу на формування нових творчих методів.

Визначним українським графіком є О. Архипенко, більш відомий як скульптор, досліджував графічні техніки у своїх роботах. Українські мистецтвознавці, які зробили вагомий внесок у вивчення натюрморту: Д. Антонович, О. Голубець, В. Замирайло, І. Пінчукова, Г. Пономаренко, В. Тимофєєва. Їхні дослідження звернули увагу на унікальну символіку та використання графічних засобів у творах українських художників.

У закордонному мистецтвознавстві першими дослідниками засобів виразності в графічному мистецтві є Б. Бойметов, Н. Брізон, П. Клее, який досліджував композиційні та графічні прийоми в образотворчому мистецтві,

Р. Рубін, Ф. Талбот, Е. Хікс. У своїх роботах вони аналізували роль графічних технік у створенні глибокого візуального змісту.

Натюрморт є важливим елементом у мистецькій освіті, що сприяє формуванню технічних навичок, творчого мислення та естетичного бачення. Його педагогічний потенціал досліджували багато видатних педагогів і миців. Серед українських педагогів В. Задорожній досліджував композиційні аспекти натюрморту, також А. Петрицький, який наголошував на ролі натюрморту у вивченні гармонії кольору та ритму, а Г. Синиця акцентував увагу на національних мотивах і текстурах у графічних роботах. Сучасні освітяни Л. Масол, Г. Падалка та О. Рудницька, активно інтегрують натюрморт у навчальні програми середньої освіти для формування естетичного мислення й художньої грамотності здобувачів освіти.

Зарубіжні педагоги також широко використовували натюрморт у своїй практиці. Й. Іттен, один із засновників Баухауса, навчав через натюрморт гармонії кольору й текстури, а В. Кеплер досліджував його в контексті графічного дизайну. П. Клее наголошував на ролі натюрморту в розвитку абстрактного мислення й аналізі просторових взаємозв'язків.

Практиками графічного мистецтва від епохи Відродження в різних країнах були Ж. Брак, Л. да Вінчі, Х. Гріс, А. Дюрер, Дж. Моранді, П. Пікасо, К. Хokusай; в Україні: С. Белік, І. Красюк, В. Кричевський, В. Лопата, Г. Нарбут, А. Пугачевський, В. Старченко, С. Шишко, Т. Яблонська.

Таким чином, натюрморт залишається універсальним інструментом мистецької освіти, що дозволяє студентам оволодіти основами композиції, кольору, форми й творчої інтерпретації світу.

Метою дослідження є комплексне вивчення засобів виразності в графічному натюрморті з позиції теоретичних та методичних підходів.

Завдання дослідження:

- дослідити та систематизувати термінологічну базу та історіографічне питання;

- проаналізувати графічний натюрморт у творах зарубіжних художників ХХ-ХХІ століть та вивчити засоби образної виразності в сучасних українських натюрмортах;
- схарактеризувати методичні підходи до створення серії графічних натюрмортів;
- визначити роль натюрмарту в освітньому процесі художньо-графічного відділення ЗВО;
- розробити навчально-методичні рекомендації щодо роботи над засобами виразності в графічному натюрморті на заняттях з рисунка.

Об'єктом дослідження є графічний натюрморт як один із жанрів образотворчого мистецтва.

Предметом дослідження є засоби виразності, що використовуються в графічному натюрморті, а також їх вплив на виконання художнього твору та навчання основам графічного мистецтва.

Для досягнення поставленої мети використовуються такі **методи дослідження**: аналіз і синтез – для систематизації теоретичних джерел і визначення основних засобів виразності; порівняльний метод – для аналізу творчості різних художників і шкіл; експериментальний метод – для практичної перевірки застосування засобів виразності у творчій діяльності; описовий метод – для характеристики графічних технік і прийомів у натюрморті.

Практична значущість дослідження виявляється в можливості використання розроблених методичних рекомендацій у педагогічній діяльності, спрямованих на формування художньо-образного мислення студентів, а також в їхній подальшій творчій практиці.

Структура дослідження: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, який налічує 65 позицій. Загальний обсяг магістерської роботи 88 сторінок, основний зміст викладено на 64 сторінках. Роботу доповнено додатками.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Термінологічна база та історіографія дослідження

Дослідження засобів виразності в мистецтві графічного натюрморту потребує чіткого визначення термінологічного апарату та розуміння історичного контексту розвитку цього жанру. Термінологічна база є основою для аналізу художніх прийомів і технік, що використовують митці для створення виразних образів у графічних творах. Вивчення історіографії дозволяє простежити еволюцію підходів до графічного натюрморту, а також виявити внесок українських і зарубіжних митців та мистецтвознавців у розвиток цього жанру.

У рамках цього розділу розглядаються ключові поняття, такі як натюрморт як жанр образотворчого мистецтва, графічний натюрморт, засоби виразності, композиція, тон, світлотінь та інші, а також історичні етапи формування жанру. Різні мистецтвознавці, митці та педагоги по-різному трактували поняття натюрморту та його різновид – графічний натюрморт, залежно від епохи, стилю та мистецьких традицій [30, с.9].

Натюрморт як художній жанр має багатий історичний розвиток. Мистецтвознавці визначають натюрморт як жанр, що зображує неживі предмети – елементи природи або предмети побуту, розміщені в художній композиції. Метою натюрморту є передача текстури, форми і символіки об'єктів. У європейському мистецтві, починаючи з епохи Відродження, натюрморт став популярним жанром, що набув особливої значущості в символіці та техніці [9, с.34].

Ш. Стернберг визначав натюрморт як «тихе життя» предметів, що акцентує увагу на тонкому зв'язку між формою та змістом, емоційною інтерпретацією зображених об'єктів [47, с.21].

Нідерландський мистецтвознавець Й. Моланус зосереджувався на символіці натюрмортів у мистецтві Фландрії та Нідерландів. Він підкреслював важливість релігійного та філософського контексту,

пояснюючи зображення таких об'єктів, як черепи, свічки чи плоди, через призму життєвого циклу та скороплинності життя [30, с.12].

Графічний натюрморт – це різновид натюрморту, який виконується за допомогою графічних технік (малюнок, гравюра, літографія тощо). Митці і мистецтвознавці по-різному трактують специфіку графічного натюрморту, підкреслюючи його особливу виразність через лінію, тон, текстуру та світлотінь. Український художник і педагог О. Кравченко наголошував, що графічний натюрморт дозволяє підкреслити лаконічність і точність форми, де кожна лінія несе певне значення навантаження, а тон – розширити створення глибини та об'єму предметів [10].

П. Клее та К. Малевич розглядали графічний натюрморт як можливість експериментувати з абстрактними формами, використовуючи мінімальні засоби для досягнення максимальної виразності. Вони звернули увагу на символіку і на те, як через прості графічні засоби можна передати емоційний заряд композиції [47, с.13].

Український графік В. Сидоренко підкреслював, що графічний натюрморт може втілювати концептуальні ідеї, особливо через гру з фактурами, текстурою та композиційними елементами, створюючи не лише реалістичне зображення предметів, але й особливий настрій [55, с.67].

Натюрморт класифікується за кількома ознаками, а саме: за типом зображених об'єктів:

- квітковий натюрморт – натюрморт, де центральним елементом композиції є квіти. Такий тип зображення був дуже популярним у Голландії XVII століття;
- натюрморт з фруктами та овочами – зображення різноманітних продуктів природи, часто в супроводі посуду або інших предметів побуту;
- натюрморт з предметами побуту включає різні інструменти, книги, музичні інструменти та інші елементи повсякденного життя. **Силко Є. М.**

За стилістичним підходом:

- реалістичний натюрморт – точне зображення предметів з акцентом на деталізацію та передачу текстури (приклад – роботи нідерландських майстрів XVII століття);

- символічний натюрморт містить зображення предметів із глибоким символічним значенням (наприклад, череп як символ смерті, яблуко – як символ спокуси);

- абстрактний натюрморт – предмети можуть бути спрощені до геометричних форм або абстраговані. Часто використовують в модерністських творах, таких як кубізм [64, с.75].

За технікою виконання:

- живописний натюрморт – використання фарби для створення кольорового зображення предметів;

- графічний натюрморт – натюрморт, виконаний лінією, штрихом, тоном (гравюра, літографія, малюнок) [35, с.286].

За темою або призначенням :

- релігійний натюрморт – натюрморт, у якому зображені об'єкти мають релігійне значення (свічки, ритуальні предмети);

- мисливський натюрморт – включає зображення мисливських трофеїв, зброї, інструментів, часто поєднаних із зображеннями природи. Тематика натюрмортів є багатогою та включає велику кількість інших тем [31, с.74].

Особливості виразності є критичними для передачі художнього змісту, емоцій та символіки в графічному мистецтві. Різні мистецтвознавці, митці та педагоги по-різному трактували і розвивали ці поняття, зокрема в контексті графічного натюрморту.

- Лінія є основним графічним елементом, що створює контури, об'єми та акценти. Дж. Рускін, відомий британський критик і теоретик мистецтва, акцентував на важливості лінії як основи для створення чітких форм і структур. Він вважав, що лінія є не лише технічним засобом, але й вираженням художньої інтенції, що вплине на сприйняття глядача [52, с. 56].

Ф. Леже у своїх роботах з кубізму використовував лінію для структурування простору і форми (Рис.А.1.1). Його підходи до лінії використовуються, як вона може бути використана для створення абстрактних композицій та вираженні динаміки [2, с. 34].

- Штрих є технікою нанесення коротких або довгих ліній для створення текстури, тону й об'єму. Е. Мунк, норвезький художник, використовував штрих для створення емоційно насичених і текстурованих зображень, що допомогло передати йому глибину і настрій робіт (Рис.А.1.2). Г. Клімт, відомий австрійський художник, застосовував штрихування для підкреслення тонких деталей і текстур у своїх графічних і живописних творах, що додає зображенню багатство і динаміку (Рис.А.1.3) [53, с.7-12].

- Тон показує різницю в насиченості між світлими і темними частинами зображення, формуючи відчуття простору, глибини та об'єму. Дж. Уістлер považав тонкі виділення складових у створенні атмосфери та глибини у своїх графічних та живописних роботах (Рис.А.1.4). Його роботи демонструють, як гра з тоном може створювати емоційний ефект. Л. да Вінчі також зробив акцент на тоні у своїх дослідженнях світлотіні (Рис.А.1.5). Він використовував градацію тону для моделювання об'ємів і створення тривимірного ефекту на двовимірній поверхні [19, с.46].

- Контраст – це протиставлення світлих і темних, грубих і м'яких елементів для підсилення виразності форми або настрою твору. К. Філіпп вважав, що контраст є ключовим для створення драматичного ефекту та акцентування важливих елементів композиції (Рис.А.1.6). У його роботах контраст покликаний збільшити увагу глядача та підкреслити основні аспекти зображення [21, с.39]. П. Пікассо використовував контраст у своїх кубістських творах для підкреслення геометричних форм і динаміки композиції (Рис.А.1.7). Його експерименти з контрастом допомогли створити революцію в графічному натюрморті.

- Текстура в графічному натюрморті зображує поверхневі характеристики об'єктів, такі як гладкість, шорсткість або м'якість.

Г. Якутович, український графік, вважав, що текстура є кількома елементами для створення реалістичного зображення і передачі фізичних властивостей об'єктів (Рис.А.1.8). Його роботи демонструють, як текстура може додати глибину й об'єм.

- К. Хокусай, японський художник, використовував текстуру в своїх деревах для детального зображення природних сцен, де кожен штрих і деталь створюють відчуття об'ємності та матеріальності (Рис.А.1.9) [60, с.81].

- Світлотінь – це розподіл світла і тіні в композиції для досягнення глибини і тривимірності об'єктів. Караваджо був відомий своїм майстерним використанням світлотіні для створення драматичного освітлення та об'ємності. Його техніка робила акцент на контрасті між світлом і тінню. Рембрандт також використовував світлотінь для моделювання об'ємів і створення глибини у своїх графічних і живописних творах, демонструючи, як світло може впливати на сприйняття форми і простору (Рис.А.1.10) [4, с.34].

- Композиція визначає взаємне розташування елементів у графічному натюрморті, що створює гармонію або динаміку твору. М. Буонарроті акцентував увагу на важливості композиційних принципів для досягнення балансу і ритму у своїх роботах, включаючи натюрморти. К. Моне використовував композиційні принципи для створення інтегрованих і динамічних сцен, де елементи натюрморту органічно вписуються в загальну картину. Його роботи показують, як композиція може вплинути на сприйняття і емоційний ефект твору [38, с.201].

Таким чином, поняття натюрморту та графічного натюрморту багатогранне і відображає різні художні та стилістичні підходи до зображення предметів. Різні митці та мистецтвознавці акцентували на його технічних, композиційних та символічних особливостях, що сприяло розвитку цього жанру в різних напрямках; а також внесли значний внесок у розуміння та розвиток засобів виразності в графічному натюрморті. Їхні дослідження і практики допомогли застосувати ключові елементи, які формують виразність та естетичну цінність графічного мистецтва.

У європейській традиції дослідження засобів виразності в графічному мистецтві почалися ще з часів Відродження, коли теоретики та художники почали аналізувати технічні прийоми та символіку художніх жанрів, включаючи натюрморт. Серед перших дослідників варто згадати:

- Л. да Вінчі та А. Дюрер – у своїх трактатах про живопис і графіку вони розглядали важливість лінії, тону і світлотіні, які стали основними засобами виразності в натюрморті. Їхні роботи та теоретичні праці заклали основу для розвитку композиційних прийомів у графічному мистецтві.

- Й. Моланус – фламандський мистецтвознавець, який працював над розумінням символіки в натюрмортах. У своїх роботах він розглядав засоби виразності не лише як технічні прийоми, а й як носії глибокого філософського та релігійного змісту.

- Ш. Бодлер – французький поет і мистецтвознавець, який у своїх естетичних роздумах досліджував емоційний вплив художніх творів. Хоча його основна увага була зосереджена на живописі, він також зробив значний внесок у розуміння засобів виразності, таких як тон, контраст та композиція [18, с.61].

На початку ХХ століття представники нових мистецьких рухів, зокрема модерністи і кубісти, переглянули підходи до композиції та засобів виразності в графічному мистецтві:

- П. Пікассо та Ж. Брак – засновники кубізму, які перевернули традиційне розуміння натюрморту. Вони активно використовували лінію, геометричні форми, контрасти і різні штрихи, змінюючи сприйняття об'єму та простору в графічному натюрморті [54, с.92].

В Україні значний внесок у дослідження засобів виразності та графічного натюрморту зробили як митці, так і педагоги, що сприяли розвитку національної художньої школи:

- Г. Нарбут – видатний український графік, який зробив вагомий внесок у розвиток українського графічного мистецтва. Його творчість стала ключовою у становленні національного стилю графіки, що поєднує традиції

українського бароко із сучасними на той час мистецькими тенденціями. Нарбут відомий як автор багатьох графічних шедеврів, зокрема гербів, плакатів, шрифтів та ілюстрацій до книг, які стали взірцем досконалості та глибокої символіки. Його роботи вирізняються чіткістю ліній, декоративністю та тонким відчуттям композиції (Рис.А.1.11-13).

Особливо важливим є його внесок у створення перших українських паперових грошей, поштових марок та здобутків Української Народної Республіки, які досі вважаються іконами графічного мистецтва. Нарбут започаткував традицію використання національних мотивів у сучасному дизайні, що залишається актуальним і нині [3, с.19].

- В. Кричевський – український художник і педагог, який звертає увагу на засоби виразності в графічних творах. Його педагогічні праці охоплювали питання композиції, роботи з тоном та світлотіннями. Його методика вплинула на формування багатьох поколінь художників (Рис.А.1.14).

- Г. Синиця – художник-монументаліст і педагог, який досліджував символічні та тональні аспекти в графічному мистецтві. Він активно використовував графічні прийоми, такі як контраст і текстуру, для створення образної виразності у своїх творах [44, с.685].

- Г. Якутович – український майстер графіки, який приділяв особливу увагу текстурі та світлотіні. Його твори стали зразками використання засобів виразності для досягнення емоційної та концептуальної глибини в натюрмортах та інших графічних жанрах (Рис.А.1.15).

- В. Лопата – український художник-графік, автор перших банкнот української гривні зразка 1991 року. Його творчість охоплює книжкову ілюстрацію, станкову графіку та портрети. У відомих ілюстраціях до творів Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, В. Лопата поєднував тонкий лінійний малюнок із символізмом, створюючи виразні образи. Його роботи стали зовнішнім показником у розвитку української графіки та національної культури (Рис.А.1.16).

Важливу роль у розвитку засобів виразності в українській графіці відіграли також європейські та американські мистецькі техніки. Впливи таких художників, як П. Клее та М. Дюшан, які експериментували з формою, лінією і композицією, позначилися на підходах до натюрморту в українській графіці, збагачуючи її новими ідеями та техніками [46, с.28].

Історіографія дослідження засобів виразності в художньо-графічному натюрморті охоплює великий пласт наукових та практичних напрацювань, починаючи з класичних європейських підходів, що підкреслювали роль лінії, тону і світлотіні, до сучасних експериментів із формою, текстурою та контрастом. Українські мистецтвознавці і художники внесли значний внесок у розвиток цієї теми, об'єднуючи національні традиції із сучасними світовими тенденціями.

1.2. Графічний натюрморт в творах зарубіжних митців XX-XXI століття

Художнє життя XX століття, яке здавалося строкатим і складним, сповнене протилежних і часто конфліктуючих напрямків та пошуків, насправді має свою внутрішню єдність при більш детальному розгляді. У цей період спостерігалось активне і гостре відчуття світу речей і навколишньої реальності. Відстань між людиною та предметами зникла, оскільки речі підлягали фундаментальній реконструкції – соціальній та технічній. Художник вже не був просто споглядачем чи винахідником, а ставав майстром і конструктором майбутнього. Хоча в його пошуках були прояви наївності та утопічності, це не зменшувало яскравості його мрій і художніх досягнень.

Між 1910 і 1920 роками художники-кубісти, такі як П. Пікассо, Ж. Брак і Х. Гріс, створили безліч натюрмортних композицій, в яких центральне місце займали музичні інструменти. Це стало переломним моментом, коли натюрморт вперше вийшов на передній план мистецьких інновацій.

Графічний натюрморт у цей період став майданчиком для творчих пошуків, де класичні прийоми поєднувалися з інноваційними засобами виразності **Гнат**

Х. Гріс, послідовник кубізму, активно працював не тільки з живописом, але й у графіці. Його графічні роботи відзначаються чіткістю форм, композиційною гармонією та підкресленою логічністю побудови образів. Як і в живописі, Гріс використовував у графічних натюрмортах кубістичні методи розкладання предметів на геометричні елементи, створюючи ілюзію тривимірності на площині. Важливу роль у його графіці відіграють тон, штрих та світлотінь, які допомагають передати глибину та матеріальність об'єктів [36, с.1-5].

«Гітара і склянка» (рисунок тушшю) демонструє, як Гріс працював із простими лініями та мінімалістичними формами. Він використовує туш, щоб створити чисті й чіткі лінії, які формують об'єкти. Різноманітність товщини ліній і тонких переходів між світлом і тінню дозволяє створити відчуття об'єму. У цьому творі гітара і склянка здаються абстрактними, але завдяки структурованій побудові і логічній композиції вони впізнавані і передають особливу гармонію (Рис.А.1.17).

В роботі «Гітара, пляшка і склянка» (восковий олівець) Гріс підкреслив тонкі переходи між формами і їх контрастні елементи. У цій роботі пляшка і склянка зображені у стислих геометричних формах, де штрихи використовуються для створення текстури і глибини (Рис.А.1.8). Важливою рисою цієї роботи є використання світлотіні, що створює ілюзію тривимірності об'єктів. Завдяки чіткому контрасту між темними і світлими ділянками Гріс досягає ефекту просторової організації [23, с.197]. Х. Гріс, працюючи в різних графічних техніках, включаючи літографію, гравюру, рисунок тушшю і вугіллям, продемонстрував глибоке розуміння форми та простору, поєднуючи конструктивність і кубістичну абстракцію в натюрмортах.

Ж. Брак, один із основоположників кубізму, створював графічні натюрморти, що виділялися інноваційними підходами до формування

композицій і використанням різних графічних технік. Його роботи включають літографії, колажі, і роботи з крейдою і вугіллям, що підкреслюють його майстерність у переданні об'ємності і текстури.

Графічний натюрморт Ж. Брака «Скрипка, люлька і газета 'Le Quotidien'» (крейда, вугілля, колаж, папір) є класичним прикладом кубістичного стилю в графіці (Рис.А.1.19). В роботі використані крейда, вугілля, колаж і папір для створення складної композиції. Центральними об'єктами є скрипка, люлька і фрагменти газети, які представлені як абстрактні геометричні форми. Скрипка і люлька зображені через спрощені форми, що підкреслюють їхню геометричну структуру. Вони розбиті на сегменти і переплітаються один з одним, створюючи складну композицію. Газета 'Le Quotidien' інтегрована в натюрморт як колажний елемент. Фрагменти газети, вирізані з паперу, додають текстурну і візуальну складність. Газетний колаж надає роботі відчуття реальності і сучасності [64, с.196].

Крейда використана для додавання світлих акцентів і об'ємності, тоді як вугілля застосовано для створення темних контурів і текстур. Колажні елементи газети додають нові текстури і матеріальність до зображення. «Скрипка, люлька і газета 'Le Quotidien'» демонструє характерний для Брака підхід до кубізму, де об'єкти розкладаються на геометричні форми, що створює нове сприйняття предметів. Взаємодія між графічними техніками (крейда, вугілля) і колажними елементами газети підкреслює сучасний контекст твору і його складну композицію [33, с.127].

У «Ваза з фруктами і склянка» (крейда, вугілля, колаж, картон) Брак використовує комбінацію крейди, вугілля і колажу на картоні (Рис.А.1.20). Твір відзначається чіткою геометричною структурою і інноваційним підходом до представлення об'єктів. Ваза з фруктами і склянка зображені як абстрактні, геометричні форми. Фрукти і ваза представлені у спрощеній, але структурованій формі, де важливу роль відіграють текстури і контраст. Колажні елементи картону інтегровані в композицію, додаючи додаткові

текстури і об'ємність. Колаж надає роботі відчуття матеріальності і фізичної присутності об'єктів. Крейда використана для освітлення і надання об'єктам об'ємності, вугілля – для створення темних контурів і підкреслення текстур. Колаж і картон доповнюють загальну композицію, додаючи глибину і реалістичність. «Ваза з фруктами і склянка» демонструє зрілу стадію розвитку кубістичного стилю в графічному мистецтві Брака. Використання картону як колажного елемента додає текстурну складність, а поєднання крейди і вугілля створює ефект об'ємності та просторових відносин. Твір відзначається інноваційним використанням графічних матеріалів і технік для досягнення динамічної і виразної композиції [61, с.25].

Ці роботи Ж. Брака ілюструють його майстерність у використанні графічних технік для створення складних, абстрактних натюрмортів. Кожен твір відрізняється своєю унікальною комбінацією форм, текстур і матеріалів, що робить їх важливими для розуміння еволюції графічного мистецтва в період кубізму.

Дж. Моранді – італійський художник, відомий своєю здатністю досягати глибокого вираження простоти через натюрморт. Хоча він більше відомий своїми живописними роботами, Моранді також створював графічні роботи, які відрізняються мінімалістичною естетикою та підкресленою увагою до деталей. У жанрі магічного натюрморту Моранді використовував простий олівець, щоб створити роботи, що вражають своєю простотою і глибиною [49, с.318].

«Grande natura morta con la caffettiera» – це графічний натюрморт, в якому Моранді зображує велику кавоварку разом з іншими предметами на фоні (Рис.А.1.21). Кавоварка представлена з чіткими контурами без плавних переходів тонів. Моранді не приділяє увагу дрібним деталям, таким як текстура металу, що створює відчуття площинності та мінімалістичності. Інші предмети на зображенні, такі як пляшки і тарілки, представлені в простих, геометричних формах. Їхні об'єми і контури доповнюють загальну композицію і допомагають підкреслити фокус на кавоварці [50, с.157].

Моранді використовує простий олівець, уникаючи передачі об'ємів, проте він використовує різні напрямки штриха, що надає роботі динамізму, матеріальності та художньо-графічної виразності загалом. У «Grande natura morta con la caffettiera» Моранді демонструє своє вміння створювати емоційно насичені композиції через прості графічні засоби. Прості олівецьові лінії і тонкі градації допомагають передати магічну атмосферу, властиву його натюрмортам, де прості предмети набувають естетичної та символічної ваги.

«Still Life With Five Objects» – це ще один приклад магічного натюрморту Моранді, в якому Моранді експериментує з формою і розташуванням об'єктів, щоб створити гармонійну і спокійну композицію (Рис.А.122). П'ять предметів, які зображені в цьому натюрморті, включають такі об'єкти, як пляшки, банки та невеликі контейнери. Вони представлені в спрощеній, але чітко визначеній формі, що підкреслює їхню геометричну структуру. Цей натюрморт демонструє Моранді як майстра створення емоційної глибини через простоту і спокій. Олівець дозволяє йому досягти нюансованих тональних переходів і чітких контурів, що підкреслюють складність і гармонію навіть у найпростіших формах [13, с.319].

У графічних натюрмортах Дж. Моранді проявляється його унікальний стиль, що поєднує простоту і глибину. Використання простого олівця дозволяє йому створювати вражаючі роботи, в яких кожен елемент має своє значення і місце в композиції. Через спрощені форми і тонкі графічні техніки, Моранді досягає емоційного і візуального ефекту, характерного для його натюрмортів.

У 1960-х і 1970-х роках поп-арт змінив існуючі тенденції, започаткувавши нову форму натюрморту. У середині ХХ століття новий підхід до натюрморту продемонстрував Е. Воргол, один із засновників поп-арту. Воргол використовував графічні техніки для створення натюрмортів, що відображали масову культуру та комерційні символи. Його натюрморти,

створені за допомогою шовкографії, зображували побутові предмети – банки з супом, пляшки з напоями – як ікони споживацького суспільства.

Головними засобами виразності в графічних натюрмортах Воргола стають яскраві контрасти, серійність та повторюваність образів. Він відмовився від класичних технік тональної моделювання, створюючи натюрморти, що провокують глядача своїм одночасно простим і глибоким змістом [16, с.127]. Е. Воргола прославив «Банки з супом Campbell» (шовкографія) – натюрморт, що представляє серію зображень банок супу, які Воргол стилізував під прості графічні форми (Рис.А.1.23). Контраст між кольором і лінією, а також повторення об'єктів, надає роботі характерної поп-артової естетики [12].

Митці другої половини ХХ століття здійснили революційні зміни в жанрі натюрморту. Вони прагнули прибрати умовний бар'єр між художником і об'єктом зображення, який ніби віддаляв їх один від одного. Митці намагалися подолати поверхневе, виключно візуальне сприйняття речей, яке не передавало відчуття їхньої матеріальності та вагомості. Їхньою метою було замінити його на нове сприйняття – повне, насичене, нехай і без традиційних відтінків та нюансів, створюваних повітрям, світлом та простором. Вони прагнули наблизитися до предмета, позбавити його перспективних скорочень і ракурсів, щоб спілкуватися з ним безпосередньо. Звідси виник інтерес до фактури, зухвалі техніки колажу, де зображення поєднувалися з реальними фрагментами природи. Колір став сприйматися як матеріальна маса, що передає обсяг і вагу, щільність і фактуру предмета [32, с.626].

Світ речей ХХ століття постає перед нами то монументальним і піднесеним до філософських висот, то інтимним і замкнутим, або ж простим і побутовим. Окрім безпосередньої передачі видимого, в творах з'являються фантастичні образи, що відображають схильність сучасного мистецтва до алегорії та метафоричного вираження думок і почуттів. ХХ століття стало часом, коли художники відмовилися від канонів і правил, піднявши

натюрморт на новий рівень. Їхні сміливі експерименти, революційні техніки та новаторський підхід до жанру дозволили натюрморту еволюціонувати, збагативши його новими ідеями, змістом і яскравими художніми представниками [32, с.236].

1.3. Образна виразність в натюрмортах сучасних українських митців

Натюрморт у творчості сучасних українських художників посідає важливе місце, оскільки дозволяє митцям експериментувати з формою, кольором та композицією, створюючи глибокі, образні роботи. Вони використовують різні техніки, стилі та матеріали для досягнення художньої виразності, яка допомагає розкрити настрій, символіку та емоційний стан їхніх творів [43, с.67-68].

Жанр натюрморту переживає особливий розквіт у 1910-х та 1920-х роках ХХ століття. У цей період натюрморт стає елементом творчості таких українських митців, як М. Бурачек та О. Мурашко. Твори М. Бурачека вирізняються теплим ліричним настроєм, яскравістю кольорів і багатством відтінків. Його живопис передає світлу та прозору атмосферу, сповнену сонячного світла і життєрадісності, що розвивається про активну творчу позицію художника. О. Мурашко, один із корифеїв українського мистецтва ХХ століття, був відомий своєю увагою до форми, кольору і світла, які стали основними виразними засобами його художньої мови. В його творах відчувається глибока гармонія між людиною і природою, що відображена в яскравому, декоративному колориті. Мурашко, спираючись на традиції вітчизняного реалізму та сучасні йому мистецькі тенденції, створив унікальну малярську естетику [44, с.658].

Друга хвиля інтересу до натюрморту серед українських митців спостерігається в кінці 1950-х та особливо в 1960-х роках, коли у творчості таких відомих митців, як С. Шишко, І. Марчук, С. Белік, Т. Яблонська та інші, цей жанр знову набуває популярності. Їхні найкращі роботи

зберігаються у провідних музеях України та світу, а твори українських художників другої половини ХХ століття продовжують вражати їх неповторною національною палітрою та високим рівнем майстерності. Розглянемо їх творчість та їхні ключові роботи, щоб зрозуміти, як вони досягали художньої виразності у своїх натюрмортах [45, с.220].

С. Шишко, у своїх натюрмортах, таких як «Квіти у білій вазі», «Квіти на балконі» та «Натюрморт із гранатами і виноградом», досягає виразності через гармонійне поєднання кольорів і ретельно продумані композиції. Шишко надає велику увагу світлотіньовим ефектам, що підкреслює текстуру предметів і створює глибину. У його роботах відчувається легкість і простота, але водночас глибока символічність, що підкреслює мить краси в повсякденному житті [1, с.24].

Т. Яблонська, як провідний український графік, відзначалася тонким відчуттям природи та використанням пастельних технік у своїх роботах, таких як «Гілка липи» (Рис.А.1.24), «Проліски» (Рис.А.1.25), «Яблука» (Рис.А.1.26) та «Білі дзвоники» (Рис.А.1.27). Її натюрморти вирізняються м'якою, ніжною палітрою і глибокою ліричністю. Завдяки пастельним технікам Яблонська досягає делікатної виразності, що передає чуттєвість і природну гармонію. У її творах відчувається тісний зв'язок із природою, кожен штрих є виявом емоційної близькості до навколишнього світу [14, с.405].

С. Белік у своїх натюрмортах, таких як «Натюрморт з айвою» (Рис.А.1.28), «Відродження», «Натюрморт з глечиком» (Рис.А.1.29) та «Яблуко на столі» (Рис.А.1.30), досягає художньої виразності через поєднання реалістичних деталей та глибокого символізму. Белік вирізняється тонкою роботою з кольором та фактурою, створюючи відчуття матеріальної присутності об'єктів. Його натюрморти мають відчутну вагомість і водночас утворюють елементи, що викликають відчуття застиглому часу та роздумів про швидкоплинність життя. Наприклад, у «Натюрморті з глечиком» художник створює збалансовану композицію, в якій поєднується тепло

природних кольорів і простота предметів, що надає його роботі медитативний характер [22, с.196].

О. Гнилицький створює натюрморти, які вирізняються сучасною естетикою та мінімалістичною виразністю. Його роботи, такі як «Абсент», «Дача. Термос», «Манометр», «Коктейль» та «Скло», характеризуються використанням різних форм та предметів, що передають атмосферу індустріального чи побутового середовища. Гнилицький використовує несподівані ракуси та прості предмети, але завдяки лаконічності та точності композиції досягається ефект глибокої образності. Його роботи часто складаються з елементів символіки та відображають внутрішні пошуки в сучасному світі, надаючи звичним об'єктам нові сенси та значення [17, с.95].

Д. Кавсан працює з класичними мотивами натюрморту, але надає їм інноваційного звучання за рахунок використання яскравих кольорів та незвичайних композиційних рішень. У роботах, таких як «Спокусливий натюрморт», «Натюрморт із синьою вазою» та «Морепродукти в опері», Кавсан експериментує з кольоровою палітрою та фактурою, створюючи багатогранні, динамічні образи. Його натюрморти часто випромінюють енергію через контраст між предметами та фоном, що підкреслює їхню експресивність. Кавсан вміло використовує класичні елементи натюрморту, надаючи їм сучасне звучання, що робить його твори виразними та багатозначними [11, с.526].

Образна виразність у натюрмортах сучасних українських митців є яскравим свідченням різноманітності підходів до цього жанру. Сучасні художники-графіки вдало запропонували засоби виразності для створення як реалістичних, так і стилізованих образів, що передають багатогранність емоцій, ідей і технічних експериментів [25, с.56].

В. Старченко є майстром офорту, який особливу увагу приділяє деталізації та сюрреалістичним елементам у своїх роботах. Його натюрморти, такі як «Осінній натюрморт» (Рис.А.1.31) із зображенням каштанів, «Тогорішні горіхи» (Рис.А.1.32) та «Ранковий джаз» (Рис.А.1.33),

вирізняються тонким поєднанням реальності й фантазії. Наприклад, у «Ранковому джазі» зображено заварники, підняті в повітря, з яких, наче, перетікає кава, а згодом ллється в чашку. Ці роботи привертають увагу власною деталізованістю, глибоким опрацюванням текстури і незвичайною грою форми, що надає композиції символізму та інтриги [27, с.186].

А. Пугачевський спеціалізується на гравюрі на дереві, створюючи стилізовані натюрморти, які відзначаються простою формою і стриманістю кольорової палітри. Його роботи, такі як «Натюрморт» (Рис.А.1.34), «Тиша» (Рис.А.1.35), «Натюрморт з грушею» (Рис.А.1.36) і «Яблука» (Рис.А.1.37), демонструють глибоке відчуття ритму і динаміки, створені за рахунок напрямків ліній, які формують об'єм об'єктів і дають рух композиції. Відсутність зайвих деталей у поєднанні зі стриманими кольорами надає роботам Пугачевського елегантної лаконічності.

І. Кравець працює переважно в техніці пастелі, створюючи яскраві натюрморти із зображенням квітів і фруктів. Її роботи, такі як «Квітковий натюрморт» (Рис.А.1.38), «Плоди» (Рис.А.1.39) та «Вечірня романтика», наповнені великою кількістю деталей з багатошаровими і виразними композиціями. Кравець вдало, через насичений колір і тонкі переходи світла, що створює ефект об'єму і реалістичності, передає емоційну насиченість натюрмортів [32, с.179].

М. Мосна є майстринею чорно-білої графіки. Вона створює мінімалістичні натюрморти в техніці гіперреалізму, використовуючи лише олівець. Її роботи, як-от «Стакан води» (Рис.А.1.40) і «Ніж ріже воду» (Рис.А.1.41), вражають скрупульозністю і точністю передачі текстури і світлотіні. Простота композиції підкреслює технічну майстерність художниці, яка вміє передавати вражаючу реалістичність за допомогою мінімальних засобів. Її роботи створюють відчуття абсолютної присутності предметів, нагадуючи фотографічну точність [45, с.92].

Серед сучасних українських художниць особливе місце займає І. Красюк – педагогиня з Кривого Рогу, яка плідно працює як у живописі, так

і в техніці пастельної графіки. Її роботи, такі як «Фрукти на барвистій хустці» (Рис.А.1.42) та «Український натюрморт» (Рис.А.1.43), вирізняються яскравістю, глибокою любов'ю до української культури, до самобутніх предметів побуту й національних символів. Творчість І. Красюк гармонійно поєднує майстерність виконання зі щирим відображенням духовних цінностей українського народу, що робить її доробок значущим в контексті сучасного мистецтва.

Можна відзначити, що сучасні українські митці кожен по-своєму інтерпретують жанр натюрморту, вносячи в нього унікальні засоби художньої виразності. Їхні роботи відрізняються як за технікою, так і за емоційним наповненням, що підкреслює багатогранність натюрморту як жанру. Ці художники досягають образної виразності через ретельне опрацювання композиції, кольору, фактури та форми, а також через особисте сприйняття предметів і явищ, що відкривається перед глядачем новітні грані реальності та мистецької інтерпретації.

Сучасні українські митці-графіки своїми натюрмортами не лише зберігають традиції цього жанру, а й відкривають нові горизонти його сприйняття, гармонійно поєднуючи технічну майстерність із художньою експресією. Їхні твори є важливою частиною національного мистецтва, демонструючи здатність натюрморту передавати багатогранність навколишнього світу та емоцій.

Висновки до розділу 1

У Розділі 1 ми детально розглянули ключові методологічні аспекти дослідження графічного натюрморту, зокрема термінологічний апарат та історіографію, акцентуючи увагу на важливості чіткого визначення понять і термінів, що дозволяють систематизувати знання та забезпечити глибше розуміння цього жанру мистецтва. Вивчення термінологічної бази дає можливість створити єдину мову для аналізу натюрморту, що сприяє точнішому дослідженню цього жанру образотворчого мистецтва.

Аналіз творів зарубіжних митців ХХ-ХХІ століть продемонстрував, що натюрморт залишається одним із найбільш актуальних і водночас універсальних жанрів. Його розвиток залежить від нових художніх течій, технологій і стилістичних змін. Митці цього періоду використовують різноманітну техніку та прийоми для відтворення предметного світу, що дозволяє натюрморту адаптуватися до вимог часу та зберегти свою актуальність у сучасному мистецькому просторі.

Також ми дослідили творчість сучасних українських митців, які вибирають натюрморт для передачі глибоких культурних і національних почуттів. роботи свідчать про високий рівень художньої майстерності та творчого підходу, поєднуючи в собі як їх традиційні мотиви, так і сучасні засоби виразності. Сучасний український натюрморт показує багатий внутрішній світ митців, їхню здатність передати складні почуття та ідеї через зображення.

Отже, графічний натюрморт є великим жанром, що розвивається як у світовому, так і в українському контексті. Він залишається вагомим засобом художньої виразності, зберігаючи свою універсальність та відкритість до інновацій, що робить його актуальним у сучасному мистецькому середовищі.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНО-ТВОРЧОЇ ЧАСТИНИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ В МАТЕРІАЛІ

2.1. Виникнення ідеї та зародження задуму: начерки та замальовки

Творчий процес розпочинається з пошуку точки відліку – моменту натхнення, коли з'являється ідея, яку митець прагне втілити. Це той початковий сплеск захоплення, що підштовхує до дії і дозволяє відчутти емоційне піднесення. Зародження ідеї починається з начерків та замальовок, де кожна лінія чи штрих служить пробою, експериментом, першим кроком у напрямку до основної концепції. Етап є вирішальним, оскільки саме на цьому автор оцінює, які аспекти задуму привертають найбільшу увагу, яке рішення є найцікавішим та найперспективнішим [57, с.210].

Начерки – це можливість бачити перед собою не просто ескізи, а цілий простір, що сприяє пошуку нових варіантів і розширенню ідей. Саме так формується творча ідея, яка розгортається через експерименти й вдосконалення начерків. Як зазначає Р. Рубін у своїй книзі «Творча дія: Початок шляху», творчий процес починає розкриватися, коли ви дозволяєте собі рухатися вперед, навіть якщо не буде чіткого бачення кінцевого результату [65, с.159].

Після навчання настає наступний, не менш захопливий етап творчості – етап експериментування. Тут починається справжня гра з ідеями, підходами, стилями, форматами. Кожен митець проходить цей процес індивідуально, оскільки унікальність підходу та різноманіття виразності засобів збагачують кінцевий результат. Існує безліч мистецьких напрямків, які можна дослідити та поєднати, створюючи нові, часом несподівані комбінації. Це дозволяє розширити можливості функцій, зрозуміти, які ідеї є дійсно цінними, а які варто залишити на майбутнє.

Саме цей процес – перехід від малого до великого, від знайомого до незвіданого – формує основні складові авторського стилю. Рубін підкреслює важливість початкового запитання як дороговказу в процесі відкриттів, адже

саме пошук відповіді спонукає рухатися вперед [65, с.165]. Експериментування дає можливість не тільки побачити, а й відчутти, коли результат зможе відповідати внутрішньому очікуванню митця.

Одним із ключових орієнтирів у творчому процесі є емоційні відчуття, які супроводжують роботу над проєктом. Щоб зрозуміти, яка ідея найкраща та відповідає загальному задуму, необхідно прислухатися до себе. Рубін зазначає, що саме емоційне піднесення є найточнішим індикатором правильного напрямку [65, с.166]. Творчість – це не лише інтелектуальний процес, а й постійна взаємодія з власними почуттями, які вказують, які аспекти ідеї потребують більшої уваги та зусиль.

Митець має постійно експериментувати з усіма елементами та шукати нові засоби виразності. Дослідження розмірності та тонких деталей дозволяє глибше зрозуміти, як ті чи інші елементи впливають на твір, формуючи його неповторність. Спираючись на власний досвід, автор може дійти до висновку, що тільки реальне втілення ідеї у фізичному світі дозволяє оцінити її повноцінно. Фізична реалізація творчого задуму – це можливість вивести ідею за межі абстрактного, побачити її втілення, оцінити результат з нового курсу. Рубін підкреслює, що творчість – це мандрівка, яку потрібно пройти до кінця, не боячись змінювати напрям і досліджувати нові можливості [65, с.172]. Важливо дозволити своїй роботі рухатися в тому напрямку, якого вона прагне, відчуваючи задоволення від процесу і від кожного етапу втілення. Цей підхід дозволяє розкрити істинну форму твору, побачити його особливості та завершити процес з повним розумінням кінцевого результату.

Авторська серія робіт «Нічого не бачу і нічого не чую» стала для нас початковою точкою – референсом, з якої виріс новий задум – прагнення дослідити глибокий і багатогранний світ людського сприйняття в контексті плинності віку. Перші роботи навели нас на ідею розширити концепцію, зосередившись на тому, як різні періоди життя формують нашу реакцію на реальність, часто примушуючи уникати певних аспектів дійсності. Вони

показали, як уникнення бачення та чуття стає невід'ємною частиною нашого досвіду, спонукаючи до глибшого вивчення причини, через які люди обирають не бачити чи не чути важливих речей.

Після етапу ескізів і експериментів настає час втілення ідеї в конкретну форму. Фізичне втілення творчого задуму – це можливість відчутти образ, який довгий час формувався у думці. Митець, спираючись на власний досвід і навички, перенесе свої задуми в матеріальний світ, піддавши його новим оцінкам і можливостям бачити й осмислювати з інших перспектив. Як каже Рубін, творчість – це мандрівка, яку варто пройти до кінця, досліджуючи нові можливості і задовольняючись процесом на кожному етапі [65, с.172].

Пошук і розвиток задуму поступово перетворили серію «Нічого не бачу і нічого не чую» в новий проєкт, який висвітлює концепцію розвитку навколо теми людського сприйняття і його обмеження в різні періоди життя. Перші дві роботи вже існуючої серії – «Мовчання нового життя» і «Страхи майбутнього» – стали відправною точкою для створення цілеспрямованого художнього концепту, який зосереджений на вікових аспектах і на тому, як вони впливають на здатність людей сприймати, усвідомлювати та реагувати на певні життєві особливості.

Творчі роботи графічної серії – «Мовчання нового життя» (Рис.Б.2.1) і «Страхи майбутнього» (Рис.Б.2.2) дали імпульс для розвитку глибшої ідеї, яка закріплює вікову періодизацію, символічну сліпоту, глухоту і німоту, які люди нерідко вибирають у певні моменти життя. Серія була переосмислена, і її новий вектор – дослідження того, чому люди на різних етапах життя уникають пізнання, сприйняття або ж відмовляються розуміти певні явища. Така періодизація дозволила побачити, як змінюється ставлення людини до світу, її здатність осмислювати і відчувати під впливом вікових змін, життєвого досвіду та навколишніх обставин. Кожен герой серії уособлює певний етап життя та відповідну реакцію на дійсність.

Головна мета цієї серії – через вікову періодизацію показати, як люди навмисно закриваються від реальності, уникаючи сприйняття або

усвідомлення певних істин на різних етапах свого життя. Таким чином, серія «Рефлексія» стає інструментом не тільки для дослідження вікових реакцій на світ, а й для передачі глибоких роздумів про те, як життєвий досвід здатний на спроможність і бажання людини взаємодіяти з навколишнім світом.

Творчість – це не просто процес створення, а цілий шлях, наповнений емоціями, експериментами і пошуком ідеального рішення. Розкриття ідеї через начерки, ескізи, експерименти та глибоке психічне переживання дозволяє твору набути унікальної форми, відображаючи не лише задум митця, а й його почуття, думки та переживання [57, с.84].

2.2. Побудова композиції графічної серії: символічна складова та тонова виразність

Після зародження ідеї та створення початкових ескізів настає важливий етап побудови композиції графічної серії. Він включає використання символічних елементів і дослідження тональної виразності для створення глибокого психологічного та естетичного ефекту. Ключовими принципами побудови композиції є гармонія, рівновага, динамізм і контраст, які можуть передати багатозначність задуму через багатий видимий вираз. Використання символів надає твору багатозначності, а тонова виразність, що досягається через гру з контрастами, підсилює емоційну напругу композиції, привертаючи увагу до окремих деталей. Ми прагнули досягти гармонії у поєднанні форм, ритмів і пропорцій, акцентуючи головні ідеї через символічний реалізм, щоб забезпечити глибоке сприйняття форми [42, с.36].

Практична частина кваліфікаційного дослідження полягала у використанні основних композиційних принципів для створення безперервного динамічного руху графічних засобів, які б взаємодіяли між собою, ніби розкриваючи багатошарову історію. В процесі роботи, через графічні засоби, ми не тільки підкреслюємо природне світло, але і внутрішнє, емоційне світло, яке, хоч і незримо, проте потужно присутнє в символічній структурі композиції та її змістовних нюансах.

Зазначена символічність у графічній серії є навмисною і створена з визначенням глибинних сенсів. Багато художників і мистецтвознавців відзначають, що поєднання внутрішньої гармонії автора зі складними символами й алегоріями в графічних творах створює єдину систему образотворчої грамоти, в якій образи стають частиною певної драматургії. Це, у свою чергу, дозволяє твору виражати семантичні та змістові аспекти сюжету, посилюючи тональне звучання і залучаючи глядача до спілкування на глибокому, майже підсвідомому рівнях [15, с.53].

Графічна серія включає три твори, у кожному з них ми передали власне почуття й ставлення, наповнюючи твори глибоким змістом і створюючи емоційний зв'язок з глядачем. Центральною ідеєю серії «Рефлексія» є дослідження та передача нюансів людського сприйняття, глибоко вкоріненого в контексті віку, де кожна стадія життя символізує певне уникнення чи вибіркоче сприйняття реальності. Кожна з робіт серії – «Знайти сили, щоб почути...» (ліворуч), «Перетворіть свої страхи на мудрість...» (по центру) і «Знайти сили, щоб побачити...» (праворуч) – названа символами, які розкривають індивідуальні аспекти сприйняття світу, відповідно до етапу життєвого досвіду персонажів. Символіка, закладена в образах героїв, дозволяє відобразити тонкі відмінності у ставленні до зовнішнього світу на кожному віковому етапі, підкреслюючи, як і чому кожна людина на певних життєвих етапах обирає не чути, не бачити чи мовчати.

Перша робота – «Знайти сили, щоб почути...» – зображує молоду дівчину, що вдягла навушники, відгороджуючи себе від звуків світу. Ідея роботи зображує юність як період внутрішнього пошуку та заглиблення, коли людина ще не готова до усвідомлення певних жахів чи відповідальності, які супроводжують доросле життя. Надихнувшись апокаліптичним фільмом, де тільки птахи можуть передбачити майбутнє лихо, ми зобразили дівчину серед книг, рослин, птахів та прикрас, які символізують її тенденцію до занурення у власну думку й відволікання. Птахи в композиції натякають на

приховану загрозу, яку вона не хоче почути, а рослини і книги – на період накопичення знань, що ще не підкріплені життєвим досвідом.

Центральна робота серії – «Перетворити свої страхи на мудрість...» – акцентує увагу на зрілих жінках, які, пройшовши довгий життєвий шлях, обтяжені тим, про що у неї більше немає можливостей або сил говорити. Тріщини на голові підкреслюють її вік, символізуючи сліди від часу і життєвих потрясінь. Суха троянда, сухий гранат та сувої, які оточують фігуру, виступають символами минулого і нагадують про швидкоплинність життя та незворотність прожитого. Піщаний годинник у роботі акцентує увагу на обмеженості часу, який спливає без можливості розповісти про найцінніше – досвід, що перетворюється на мовчазну тінь. Її плач – це відображення глибокого смутку через неможливість висловити всі пережити емоції, страхи та набуту мудрість, що залишається нерозказаною.

Третя робота – «Знайти сили, щоб побачити...» – розповідає про дитинство, представлене маленьким хлопчиком, оточеним символом гри та початкового пізнання світу. Дошка для дартсу, шахові фігури, іграшки та оливкова гілка натякають на початок життєвого шляху, коли світ ще повен можливостей і невизначеностей. Шахова дошка символізує життя як гру, а фігури – наші вчинки й події, де кожен хід може привести до нового, ще невідомого результату. Цей символ передає метафору майбутнього, яке розкриватиметься перед хлопчиком з кожним новим етапом життя, повним вибором та невизначеністю [28, с.48].

Таким чином, серія графічних аркушів «Рефлексія» розвиває задум, що зародився на етапах начерків і експериментів, глибше розкриваючи тему людського сприйняття на різних етапах життя. Кожен образ не тільки втілює задум автора, а й передає його рефлексії щодо особливостей і відмінностей у ставленні до світу – від наївності до глибоких роздуми. Серія, сповнена символів, звертається до підсвідомості глядача, пробуджуючи емоційний відгук і демонструючи, як у різні періоди життя ми обираємо захиститися від

певних аспектів реальності, шукаючи порятунку у мовчанні, відстороненості чи відвертанні.

Формотворчі аспекти в практичній роботі базуються на традиційних законах принципів композиції. Головним законом композиції є розміщення образних елементів на площині з найбільш повним змістом та графічною виразністю. Головним чинником в основі композиції графічного твору є баланс, композиційний центр, ритм і контраст. Доцільно акцентувати увагу і на головному принципі графічної композиції – гармонічній єдності і цілісності, пропорційності і рівновазі, динамізмі і домінанті [34, с.24].

Процес створення твору символічно можна представити як сходження, де кожен новий етап розкриває глибше розуміння задуму. Ефект динамічного простору в серії графічних аркушів створювався через принцип переходу від загального до деталей, від світлих тонів до темних, від головного до другорядного. Це забезпечує природний «рух» композиції. Творчий процес створення графічного твору можна проявити як поетапне сходження, де кожен новий крок додає глибину розумінню задуму та деталізацію його виконання. Робота над композицією була детально продуманою і включила в себе кілька взаємопов'язаних етапів.

1. Перенесення ескізу на основу. Першим кроком стало створення початкових ескізів та перенесення на кольоровий папір із ретельним вибором основного тону. Тон золотої вохри символізував тепло й сонячне світло, додаючи роботі відчуття гармонії та природності. Цей вибір створив емоційну основу для подальшого розвитку композиції, дозволяючи підкреслити ключові акценти. Важливим моментом стало інтегрування початкових ідей у фізичний простір аркуша, де використовувалися спеціальні технічні прийоми для точного відтворення задуму.

2. Формування центру композиції. Центр композиції формувався через ключові об'єкти або персонажів, які стали основними візуальними та змістовними домінантами. Навколо них збудовані вторинні елементи, що доповнювали загальну ідею. Цей етап передбачав поступовий перехід від

тонкої лінії до широкої плями, що додавало зображенню об'єму й глибини. Використання різних варіантів лінійних ритмів забезпечило динаміку й живість композиції, а точне розміщення акцентів сприяло логічному сприйняттю роботи.

3. Робота з графічними засобами виразності. Поєднання таких засобів, як тон, текстура і колір, дозволило створити багатошаровість зображення. Особливий акцент робився на формі трансформації: зображувані об'єкти проходили процес стилізації, окремі елементи переосмислювалися й набували декоративного звучання. Предмети розташувалися під великими кутами, що підкреслювало перспективу, глибину та створювало ілюзію просторового об'єму [36, с.1-5].

4. Застосування принципів архітектоники. Важливим аспектом роботи стало використання архітектурних принципів у графічній композиції. Пропорції та баланс були досконало враховані для досягнення гармонійної єдності у всій композиції. Організація простору була підпорядкована чіткій структурі, де всі елементи взаємодіяли одне з одним, створюючи відчуття завершеності. Ретельно вивірена архітектоніка забезпечувала цілісність і логічну взаємопов'язаність усіх частин кожної роботи.

5. Створення динамічного простору. Особлива увага приділялася ілюзії руху та обертання в композиції. За допомогою законів перспективи, плановості й контрасту вдається створити відчуття, що усе рухається разом із роботою, відкриваючи її нові аспекти. Вибір плавних переходів між світлом і тінню забезпечив природний видимий потік, який веде око глядача від одного елемента до іншого [39, с.52].

6. Багаторівневий підхід у роботі з кольором і текстурою. У процесі створення робіт використовувалися напівпрозорі шари фарби, що дозволило світлу проникнути крізь зображення, додаючи йому відчуття легкості та життєдайності. У роботі використовувалися різні текстурні ефекти, які допомагали передавати матеріальність об'єктів і надавати композиції елементів додаткової виразності.

7. Завершення композиції. Останні штрихи включали ретельну перевірку балансу та гармонійності роботи, де кожна деталь була розташована в точній відповідності до задуму. Це дозволило досягти єдності форми, змісту й настрою, що робить композицію емоційно виразною [20, с.82].

Графічний твір будується за принципом багаторівневого підходу – від загальних деталей до конкретних, де кожен шар фарби залишається напівпрозорим, дозволяючи світлу «дихати». Це наповнює графіку енергією та дозволяє задуму оживати, викликаючи резонанс у свідомості глядача. Взаємодія форми, ліній і монохромного кольору, з незначними акцентами, створює внутрішню динаміку, яка є основою виразності та глибини художнього образу. Такий підхід дозволяє створити справжній художній образ, де кожен елемент і кожна деталь доповнюють один одного, формуючи складну й багатогранну композицію, яка несе не лише естетичну, а й психологічну та семантичну цінність [39, с.19].

Паралельно з опрацюванням кожної окремої роботи серії ми дбали про узгодженість і ціліність загальної композиції трьох творів. Це вимагало стратегічного підходу, оскільки кожен аркуш повинен був не лише мати власну художню завершеність, а й органічно вписуватися в загальний контекст і стиль серії, створюючи гармонійний візуальний наратив.

Перш за все, ми розробили концептуальну основу серії, визначивши спільний тематичний і стилістичний вектор. Важливо було зберегти єдність образного рішення, щоб роботи виглядали частинами одного цілого, водночас зберігаючи унікальність кожного твору. Ця ідея реалізувалася через спільну кольорову гаму, стильову подібність графічних засобів та композиційну узгодженість. Ми враховували взаємодію основних елементів у кожній роботі, або вони доповнювали одна одну у межах серії. Центральні об'єкти в кожному аркуші розташовувалися, створюючи враження продовження наступної композиції. Ми дотримувалися спільної палітри,

заснованої на кольорі тла – золотій вохрі, виконуючи роботу в чорно-білих тонах і кораловими акцентами [63, с. 35].

Особливу увагу ми приділили зв'язкам між окремими роботами: елементи, такі як лінії, форми та текстури, плавно переходили з одного твору до іншого. Це створювало ілюзію безперервності й комп'ютерності, об'єднуючи роботу в єдину композицію. Ми також подбали про те, щоб серія мала виразний кульмінаційний момент. Центральний твір серії отримав найбільшу композиційну й емоційну увагу, тоді як інші два виступали його «супутниками», підтримуючи й підсилюючи загальний задум. Завдяки цьому підходу нам вдалося створити гармонійну серію, у якій кожна робота є самостійним художнім твором, але водночас органічно доповнює інші, формуючи єдиний художній простір.

2.3. Засоби виразності в роботі над графічною серією натюрмортів

Сутність етапу створення роботи – не лише будувати твір, а й руйнувати стереотипне бачення. Розвиток роботи над мистецьким проєктом, серією графічних аркушів, є філософією креативної ідеї митця, тому все зайве, на думку автора, ми відсікаємо. Саме ми вирішуємо, які деталі, персонажі, графічні засоби та стилістичні напрямки можна використовувати в роботі, для того, щоб спрямувати більше енергії й уваги [24, с.701].

На етапі експериментування ми сформувавши ідею через величезну практичну роботу на основі пошукових начерків, ескізів тощо. Ми зробили свою справу і це є першим кроком в роботі митця. Потім ми долучаємося до виконання самого проєкту, нам потрібно застосувати свій досвід, здобутий протягом навчання на художньо-графічному відділенні, фундаментом якого є фахові дисципліни, як нормативного, так і вибіркового спрямування.

Коли, ми опиняємося на етапі роботи над кінцевим варіантом нашого твору, нам потрібно звести щось фундаментальне на площині, відтворити наші експериментальні творчі ідеї, втілені в ескізах та начерках. Ми окреслюємо контури і залишається заповнити їх засобами графічної

виразності: плямою, штрихом, крапкою і кольоровими акцентами. Тут ми шукаємо конкретну графічну форму, що відповідає певним вимогам нашої експериментальної ідеї.

У певному розумінні етап створення роботи є одним із найбільш привабливих аспектів діяльності митця. Творчість і важка праця – завжди ідуть пліч-о-пліч – формула творчого процесу. Це той етап шляху, на якому попереду митця чекає довге, небезпечне сходження до своєї творчої ідеї. Митець може розслабитися лише за умови завершення роботи [51, с.53].

Як вирішити з чого саме почати? Потрібно продовжувати йти за підказками нахшталт емоційного піднесення. Кожен із нас має знайти свій шлях. Якщо привабливими здаються кілька напрямків, як в нашому випадку, розгляньте можливість попрацювати більше, ніж з одним одночасно. Робота над кількома творами часто викликає здорове відчуття свіжості і «незамиленості» мистецького погляду. Коли ми зосереджуємося на одному напрямку роботи, це звужує наше поле зору. Коли ми відступаємо, а потім повертаємося зі свіжим поглядом, це дозволяє краще зрозуміти наступні наші кроки. Перехід від однієї роботи до іншої (в роботі на серію) може принести користь, навіть протягом одного сеансу роботи. Одна ідея має таку велику силу, що ви прагнете зосередити усю свою увагу саме на ній. Вибір за вами.

Етап створення роботи може бути важким, але так буває не завжди. Деякі митці приділяють більше уваги формалізації ідеї, а не її втіленню. В нашому випадку ми намагалися поєднати філософію ідеї графічної серії з її практичним виконанням, це саме той синтез теорії і практики, який сформовується роками у митців протягом освітнього процесу практичного вдосконалення творчих здібностей під час спілкування з творчими керівниками в процесі роботи.

Тему виразних засобів графіки зумовлено адаптацією класичних канонів теорії образотворчого мистецтва до сучасних пошуків у царині українського станкового мистецтва. Одним із фундаментальних чинників формування графічної виразності є художній образ твору і символічний

реалізм. У запропонованому науковому дослідженні робиться спроба відповісти, за допомогою яких виразних засобів графічного мистецтва ми створювали практично-творчу серію образних творів, поєднуючи реалістично-символічну мову мистецтва образів [28, с.183].

Засоби виразності, використані в нашій серії графічних натюрмортів, стали інструментом для передачі глибини, символізму та емоційного впливу. Основою роботи була гармонійна взаємодія графічних прийомів із сучасними експериментальними підходами, що дозволило створити унікальні класичні художні образи. Ключову роль у побудові кожного твору відіграла лінія, яка стала фундаментом композиції. Ми експериментували з її напрямком, товщиною та характером, щоб досягти бажаного емоційного впливу. Плавні, закручені лінії допомогли створити відчуття затишку й гармонії, тоді як різкі, ламані лінії додавали динамізму та драматизму. У кожному графічному аркуші лінія була як структурним, так і емоційним носієм, формуючи характер об'єктів (Рис.Б.2.3) [59, с.37].

Для передачі об'єму, текстури та світлотіні ми активно використовували штрихування. Штрихи різної щільності, напрямку та довжині дозволили нам створити об'ємну, тривимірну взаємодію між об'єктами, посилюючи їх реалістичний ефект, але зберігаючи стилізований характер. У роботі над серією ми приділили велику увагу тональним переходам, які стали не менш важливим інструментом для створення глибини та гармонійної взаємодії світла й тіні. Світлотіньові контрасти підкреслили ключові елементи композиції, водночас забезпечуючи баланс і пропорційність (Рис.Б.2.4) [4, с.154].

Однією з основних рис нашої серії стало використання плями як композиційного елемента. Великі темні або світлі маси служили основою для визначення композиційних центрів, тоді як дрібніші плями створювали ритмічну структуру, яка забезпечувала єдність і динамічність композиції. Це стало першим засобом для організації простору, формування уваги глядача та створення настрою кожного твору (Рис.Б.2.5) [60, с.39].

Хоча наша серія зберігає загальний монохромний характер, ми не оминули у вазі кольорові акценти, які стали яскравим фокусом. Обмежена палітра теплих відтінків – таких як золотава вохра та приглушений кораловий – посилювала символічність обраних об'єктів, водночас не порушуючи загальну гармонію графічного зображення. Наприклад, кольорові акценти на плодах чи деяких інших акцентних елементах не тільки привертали увагу, але й надавали композиції життєвості та символічного значення (Рис.Б.2.6) [37, с.379].

Особливу увагу ми приділили передачі текстури та фактури об'єктів. У серії натюрмортів були представлені предмети з різноманітними поверхнями – стиглі плоди, груба тканина, гіпсові та дерев'яні фігури, скло. Ми працювали над тим, щоб ці фактури стали «відчутними» для глядача. Через штрихування, тональні градації, колірні плями та акценти ми створювали тактильний ефект, який підсилював відчуття реалістичності, не втрачаючи символічної сутності (Рис.Б.2.7).

Загальний характер композиції серії базувався на принципах класичної гармонії: рівновазі між головними й другорядними елементами, динамічному розташуванні об'єктів та створенні ритмічної взаємодії між аркушами. Ми хотіли забезпечити не тільки вдалу композицію кожного окремого твору, але й цілість у всій серії. Спільні ритми, тональні переходи та повторювані мотиви забезпечили загальну єдність, водночас надаючи кожному аркушу його власний характер [35, с.246].

Важливою концептуальною особливістю серії стало використання символічного реалізму. Об'єкти, зображені в натюрмортах, не лише відображали реальність, але й набували символічного змісту. Фрукти й квіти, представлені в наших графічних аркушах, стали метафорами життя, краси та гармонії. Така символіка в поєднанні з чуттєвістю та емоційною насиченістю композиції додала творам глибини.

Відчуття музичності ритмів у нашій серії було продумано. Лінійні та тональні ритми створювали своєрідну «музичну мелодію», яка об'єднувала

серію в цілесну гармонійну композицію. Ця ритміка, у поєднанні з текстурними та кольоровими акцентами, формувала світ, наповнений глибиною, чуттєвістю та символізмом.

У процесі створення графічної серії ми використовували класичні засоби виразності в графіці, такі як лінія, пляма, штрих, крапка та кольорові акценти. Поєднання цих засобів дозволяє досягнути живості та чуттєвості творів, створюючи емоційний зв'язок із глядачем. Прагнення створити сюрреалістичне середовище дозволило відходити від реалістичних канонів і надало натюрмортам особливої виразності. Ця трансформація додає роботам глибини і підсилює їх символічний зміст. Крім того, ми зосередилися на тональних переходах, кольорових акцентах і текстурах, що надають твору символізму та емоційної насиченості [8, с.19].

До графічного натюрморта ми поставилися вільно з долею трансформації, щоб досягти необхідного, як змістовного, так і зорового образотворчого ефекту. Ми створили справжній мистецький твір з глибоким великим змістом та образною силою. В серії графічних аркушів безперервно відчуються елементи монументальності, стилізації та чуттєвого символізму. Максимальна виразність монохромних кольорів в поєднанні з музикальністю лінійних ритмів та декоративних оздоблень по-новому переосмислює образотворчий простір та художньо-образну виразність графічних сюжетів і психологічного впливу на підсвідомість людини, налаштовуючи її до мистецького споглядання. Рух лінійних ритмів в графічній композиції образної чуттєвої серії максимально продумані нами, створюючи власний світ, повний тепла, гармонії і одночасно болю.

Таким чином, наша серія натюрмортів є прикладом гармонійного використання класичних графічних засобів виразності, адаптованих до сучасних художніх пошуків. Кожен елемент композиції працює на досягнення естетичної та емоційної насиченості, забезпечуючи глибокий символічний вплив на глядача.

2.4. Поетапне виконання серії графічних натюрмортів

На завершальному етапі створення графічної серії митець застосовує послідовність технологічних процесів, завдяки яким задум отримує втілення у фізичному світі. Кожен етап стає не лише кроком до завершення роботи, але й виразним засобом, що дозволяє вдихнути життя в зображення, надаючи йому необхідні символики та глибини. Після підготовки ескізів починається перенесення їх на поверхню, яке супроводжується поетапним доповненням композиції графічними елементами: імприматура, лінійний та плямовий пропис, кольорове заповнення, а також додавання графічних акцентів. Саме завдяки цьому поєднанню різноманітних технік, засобів і процесів формується цільна композиція, яка є результатом тривалого творчого пошуку та прикладом гармонійного поєднання змісту та форми [37, с.267].

Серія графічних образів, створена в жанрі натюрморту, розроблялася поступово. На початку відбувався традиційний пошук ідей через ескізування, коли досліджувалися можливості композиційних рішень та відшукувалися образи, які максимально відповідали задуму. Потім, шляхом експериментів із композиційною побудовою, шукали найкращі засоби виразності, які б допомогли досягти заданого настрою та глибини візуального сприйняття. Усі створені ескізи опрацьовувалися цифровими технологіями, зокрема у програмі Procreate, яка допомогла вдосконалити початковий концепт і деталізувати його, підвищивши ефективність візуального сприйняття. Робота з діджитал-технологіями чітко окреслила художній вибір і задала новий напрямок, що підштовхнув до завершення пошукового етапу та дозволив перейти до створення оригінальних, завершених творів (Рис.Б.2.8-11).

Одним із головних завдань при роботі над серією стало досягнення цільності, змістовності та виразності композиції за допомогою графічних засобів. Важливо було створити твори, які б не демонстрували лише професійні навички та технічну майстерність, а й глибоке символічне навантаження, залишаючи головний зміст і композиційний центр незмінними. Творчий процес створення нашої серії графічних аркушів був

спланований і реалізований у кількох хронологічно організованих етапах, кожен із яких складав важливу роль у формуванні загального художнього результату. У центрі уваги була не лише технічна складова, а й емоційне наповнення кожного твору, що дозволило досягти гармонійного поєднання форми, кольору та змісту [48, с.36].

Робота почалася з вибору кольору імприматури – золотистої вохри, яка стала основним тоном, що задає теплий, гармонійний фон у всій серії. Цей вибір не був випадковим: вохра символізує сонячне світло, тепло й енергію, що пронизують кожен аркуш. Така основа дозволила створити відчуття єдності між усіма аркушами серії. Формат роботи – 65х95 см – обраний так, щоб забезпечити достатній простір для деталізації композиції та створення динамічного, багатошарового простору.

Особливу увагу приділено добору матеріалів та інструментів. Ми зупинилися на поєднанні акрилових фарб, маркерів і кольорових олівців, що дало можливість поєднати чіткість графічного виконання з мальовничою багатогранністю. Використання цих тональних матеріалів забезпечило різноманітність фактури, дозволило створювати переходи та деталізувати зображення.

Наступним етапом стало перенесення цифрових ескізів на картон, деталізація елементів, поточнення композиції. Ескізи були повністю продуманими і збалансованими як між елементами, так і пропорційністю всіх деталей. Це забезпечило стійку основу для подальшої роботи над кожним із творів (Рис.Б.2.12-14).

Лінійна промальовка стала першим технологічним кроком, спрямованим на уточнення форми. Особлива увага приділяла характер лінії: вона могла бути м'якою, плавною чи, навпаки, жорсткою й динамічною – залежно від емоційного наповнення зображення. Лінії не тільки окреслювали межі об'єктів, але й задавали ритм кожного аркуша, надаючи йому енергію та гармонію (Рис.Б.2.15-17) [62, с.43].

Після лінійного етапу ми перейшли до плямового пропису, який дозволив розкрити просторові взаємозв'язки в композиції. Ми паралельно вели роботу в графічному редакторі (Рис.Б.2.18-20), що дозволяло нам легко коригувати тон, колір, насиченість, і потім переносили це на папір (Рис.Б.2.21-22). Розташування плями різного розміру та насиченості допомогло створити ілюзію глибини, віддаляючи другорядні елементи та акцентуючи увагу на ключових деталях. Плями стали основою для подальшого нанесення кольорових та тональних градацій. Етап лесування у монохромній гамі забезпечив творам об'ємність і драматизм. Прозорі шари кольору, накладені один на один, додали зображенню багат шаровості, що дозволило досягти особливого світлотіньового ефекту. Лесування також допомогло інтегрувати всі елементи композиції, створюючи враження цілісності та гармонії,

Для виділення ключових елементів ми використовували кольорові акценти (Рис.Б.2.23-25). Вибір коралового кольору не був випадковим: його яскравість і теплота підсилювали символічне та емоційне навантаження зображення. Ці акценти служили своєрідними «маяками» для глядача, спрямовуючи погляд і підкреслюючи важливі деталі [57, с.247].

На завершальному етапі були додані графічні акценти, які остаточно об'єднували всі попередні етапи роботи (Рис.Б.2.26-28.). Контрастні лінії, тонкі деталі та ритмічні повтори зробили композицію більш структурованою та завершеною. Ці акценти стали певним підписом, що підкреслював індивідуальність кожного твору в серії (Рис.Б.2.29-31).

Остаточним штрихом стало оформлення робіт. Ми обрали лаконічні гладенькі рами світлого кольору та захисне скло, що надало роботам завершеності та професійного вигляду. Цей етап не лише підкреслив витонченість творів, але й дозволив краще представити їх у єдиному стилістичному ключі (Рис.Б.2.32-34).

На завершальному етапі нашої роботи над серією ми здійснили фотозйомку наших робіт, а потім за допомогою графічних редакторів

створили тираж листівок (Рис.Б.2.35-37). Ці листівки відображають закладену нами філософську ідею, глибокий символізм і емоційну насиченість серії. Вони можуть служити своєрідними мотиваторами, сприяючи роздумам, самопізнанню та надихаючи глядачів на нові звершення. Такий багатоступеневий процес дозволяє не лише технічно вдосконалити зображення, але й глибше передати задум, створюючи твір із сильною емоційною та естетичною складовою.

Увесь процес роботи над серією був спрямований на досягнення органічної єдності між технічними аспектами виконання та глибоким змістовним наповненням, що дозволило створити художні твори, які поєднують гармонію, чуттєвість і символізм.

Одна з найскладніших частин роботи полягала у створенні гармонійного з'єднання всіх графічних засобів у символічному образі, щоб не втратити основний зміст твору та зберегти композиційний центр. Кожен образ у серії мав свою унікальну символіку, відтворюючи певну частину загального концепту та водночас відповідаючи обраному стилістичному напрямку. Завдяки сюрреалістичному характеру структура графічного твору стає особливою, дозволяє передати глибинний зміст та втілити наші ідеї у виразній формі [42, с.36].

Застосування різноманітних виразних засобів, зокрема багатошарового тонального профарбовування, дозволило досягти багатозначності зображення і передати тонкі психологічні настрої, закладені в композиції кожного окремого графічного аркуша та серції в цілому.

Висновки до розділу 2

У процесі створення графічної серії натюрмортів «Рефлексія» кожен етап роботи виконував свою функцію, доповнюючи загальний концепт і формуючи естетичне та змістове ядро серії. У розділі 2 ми розкрили методику виконання творчої роботи через чітке структурування,

систематизацію і застосування різних технічних прийомів, що забезпечили оригінальність та цілісність серії.

У процесі виникнення ідеї та зародження задуму, ми сформували основний концепт серії, що базується на зображенні різних етапів життя через символічну складову. Розробки начерків і замальовок дозволили глибше усвідомити задум і деталізувати початкові образи. Цей етап став важливим для первинного пошуку виразних засобів, що згодом стали основою візуальної мови серії.

Побудова композиції графічної серії забезпечила цілісність і глибину серії завдяки опрацюванню символічних елементів і тонової виразності. Це дозволило створити багатопланові зображення, які несуть у собі як візуальну, так і емоційну багатозначність. Символи та тональні контрасти надають роботам глибини, залучаючи глядача до активного сприйняття й інтерпретації. Засоби графічної виразності відіграли ключову роль у формуванні художньої мови серії, яка стала єдиною стилістичною системою, що відображає ідею через гармонійне поєднання графічних елементів. У цьому контексті було використано ритми ліній, контрасти кольорів, монохромну палітру та акценти для передачі змісту та візуальної глибини.

Поетапне виконання серії графічних натюрмортів стало практичною реалізацією методики, що дозволила створити завершений мистецький твір. Завдяки імприматурі, лінійному і плямовому пропису, а також кольоровим акцентам, наші графічні аркуші набули завершеного вигляду, зберігаючи цілісність і відповідність задуму.

Таким чином, методика виконання практично-творчої частини кваліфікаційної роботи демонструє продуманий, поетапний процес створення графічної серії, яка поєднує символіку, виразність і глибокий естетичний контекст. Така послідовність практичної роботи не лише втілила початковий задум, але й дозволила розкрити нові смислові рівні через детальну та ретельно опрацьовану композицію, забезпечуючи єдність форми та змісту твору.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕМИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-ПЕДАГОГІВ

3.1. Формування художньо-образного мислення художника-педагога засобами натюрморту

Формування художньо-образного мислення художника-педагога засобами натюрморту є важливою складовою професійної підготовки майбутніх викладачів і викладачів мистецтва. Натюрморт, як жанр образотворчого мистецтва, не тільки дозволяє оволодіти технічними навичками зображення, живопису й композиції, а й сприяє розвитку образного мислення, здатності бачити глибші думки за зовнішньою формою предметів [6, с.226]. Художньо-образне мислення стає в розумі інтерпретувати природу, не просто копіюючи її, перетворюючи реальні об'єкти на засоби художнього вираження думок і почуттів. Натюрморт надає мить простір для експериментів із формою, кольором, світлотінням, фактурою та композицією. Цей жанр дозволяє зосередитись на дослідженні взаємодії предметів, їхньої символіки, а також на створених глибоких візуальних метафор [51, с.135].

Для художника-педагога натюрморт стає інструментом у викладанні мистецтва. Завдяки роботі з цим жанром педагоги розвивають у своїх учнях здатність до спостереження, аналітичного мислення та вміння переносити видиму реальність на площину аркуша або полотна. Важливим аспектом є формування естетичного сприйняття та розуміння художніх засобів виразності, таких як колір, тон, композиція, які учні вивчають через практичну роботу з натюрмортом.

Таким чином, робота з натюрмортом дозволяє художнику-педагогу не тільки вдосконалювати власні навички, а й передавати учням ключові аспекти художнього мислення, які допомагають формувати в них здатність до творчого самовираження та інтерпретації реальності через мистецтво.

Формування художньо-образного мислення художника-педагога за допомогою натюрморту здійснюється через кілька ключових етапів та аспектів:

1. Спостереження та аналіз природи. Художник-педагог навчається важливо спостерігати за реальними предметами, вивчати їх форму, структуру, текстуру та взаємодію з освітою. Важливо не тільки фіксувати побачене, а й осмислювати це, шукати образи та асоціації, які можуть стати основою для творчої інтерпретації. Натюрморт є зручним жанром, оскільки дозволяє детально вивчити предмети в контрольованих умовах.

2. Розвиток просторового мислення. Натюрморт вимагає від художника-педагога розуміння простору, перспективи, об'ємів та їх взаємодії. Через зображення предметів у різних курсах художник вчиться відчувати простір на площині аркуша або полотна, що є елементом художньо-образного мислення [41, с.261].

3. Композиційне мислення. Побудова натюрморту змушує художника-педагога працювати над гармонійним і виразним розташуванням предметів у композиції. Викладаючи принципи балансу, ритму та пропорцій, натюрморт вчить бачити зв'язки між окремими елементами зображення, що розвиває здатність до композиційного мислення та вивчення композиційних законів.

4. Інтерпретація та символіка. Натюрморт дозволяє не тільки зображати предмети, а й надавати їм символічне або алегоричне значення. Художник-педагог розвиває здатність надавати звичним предметам новий зміст, перетворюючи їх на елементи художньої мови. Це завдяки розвитку образного мислення, де реальні об'єкти стають візуальними метафорами.

5. Експерименти із застосуванням виразності. Робота з натюрмортом дозволяє досягти різних художніх прийомів та техніки – від графіки до живопису. Художник-педагог вдосконалює вміння передавати фактуру, тон, світлотінь, лінію та форму. Через ці експерименти з матеріалами та техніками розвивається здатність творчо підходити до витворення образів.

6. Роль натюрморту в історичному контексті. Вивчення натюрморту як жанру дозволяє розкрити його історичну еволюцію – від простих об'єктів у мистецтві античності до складних композицій з глибокою символікою в бароко чи модернізмі. Художник-педагог може використовувати цей жанр не тільки як технічний інструмент, але й як засіб інтеграції історії мистецтва в процес навчання, що розширює горизонти його творчого мислення [41, с.340].

7. Аналітичний підхід до зображення натюрморту . Розвиток художньо-образного мислення через аналіз і порівняння робіт інших митців. Наприклад, художник-педагог може аналізувати, як кольорова гама чи розташування предметів у натюрмортах відомих майстрів впливає на сприйняття композиції. Це додатково виробляє вміння критично оцінювати власну роботу й втілювати нові ідеї.

8. Психологічний вплив натюрморту. Натюрморт дозволяє досліджувати не лише технічні аспекти, а й психологічні: як певні предмети, кольори чи композиції впливають на настрій, викликають асоціації чи створюють певний емоційний фон. Цей досвід збагачує здатність художника-педагога до творчого самовираження.

9. Інтеграція з іншими жанрами мистецтва. Натюрморт може стати основою для міжжанрових експериментів, де художник поєднує його з елементами портрета чи пейзажу. Це розширює горизонти образного мислення та дає можливість створити унікальні композиційні рішення.

10. Символіка сучасного натюрморту. У сучасному мистецтві натюрморт набув нових форм – від концептуальних об'єктів до цифрових інтерпретацій. Вивчення цих аспектів дозволяє зберегти актуальність своїх підходів і навчити студентів користуватися сучасною технікою.

11. Розвиток креативності через натюрморт. Натюрморт пропонує безліч можливостей для творчих експериментів: з використанням нестандартних матеріалів, створення явних композицій чи навіть інтеграцією

предметів з різних епох. Ці завдання стимулюють уяву та вчать вирішувати нестандартні художні проблеми.

12. Емоційно-образне сприйняття. У процесі створення натюрморту художник-педагог вчиться виражати через композицію свої емоції, настрої або глибинне переживання. Цей досвід дозволяє йому згодом передавати учням розуміння того, як через предметний світ можна комунікувати складні емоційні або філософські ідеї [29, с.162].

Таким чином, натюрморт служить навчальним інструментом для розвитку всіх аспектів художньо-образного мислення: від технічних умінь до глибокої інтерпретації реальності та створення власних художніх образів.

3.2. Роль натюрморту в освітньому процесі художньо-графічного відділення ЗВО

Натюрморт відіграє ключову роль в освітньому процесі художньо-графічного відділення вищих навчальних закладів. Як фундаментальний жанр образотворчого мистецтва, він служить основою для формування технічних, композиційних і творчих навичок у студентів. Робота над натюрмортом сприяє розвитку художнього бачення, аналітичного мислення, експериментального підходу та здатності створювати образи, що є успішними складовими професійної підготовки майбутніх митців і педагогів. Завдяки натюрморту студенти отримують цінний досвід, який стає підґрунтям для їхньої подальшої творчої та педагогічної діяльності [5].

Роль натюрморту в освітньому процесі художньо-графічного відділення ЗВО є надзвичайно важливою, оскільки цей жанр виступає основою для розвитку фундаментальних навичок художника та педагога. Натюрморт у навчальному процесі дозволяє студентам отримати глибоке розуміння базових принципів образотворчого мистецтва: сприйняття форми, простору, композиції, а також засобів художньої виразності.

Навчання технічним навичкам є одним із основних аспектів роботи з натюрмортом у навчальному процесі. Натюрморт дає студентам унікальну

можливість розвивати вміння відтворювати реальні об'єкти на площині за допомогою різних художніх технік і матеріалів, таких як олівець, акварель, пастель, вугілля та туш. Цей жанр дозволяє їм освоїти широкий спектр виробничих аспектів, зокрема передачу об'єму, текстури, тону та світлотіні. Практика роботи з різноманітними матеріалами допоможе студентам оволодіти як класичними, так і сучасними методами зображення, що сприяє глибокому розумінню форми, простору та світлових ефектів. Навчання технічним аспектам натюрморту розвиває гостре художнє бачення, яке є фундаментальним для роботи в будь-якому жанрі образотворчого мистецтва – від графіки до живопису. Завдяки цьому студенти не тільки покращують свої технічні вміння, але й набувають впевненості у власних художніх можливостях, що є етапом у формуванні їхньої творчої ідентичності [7].

Розвиток композиційного мислення є першим етапом навчання художника, і натюрморт, як завдання для студентів, виконує ключову роль у цьому процесі. Робота над натюрмортом дає можливість студентам навчитися грамотно розміщувати предмети в гармонійній композиції, що сприяє формуванню їх композиційного бачення та мислення. Під час роботи над такими завданнями студенти засвоюють основні закони ритму, балансу та пропорцій, вчаться аналізувати взаємозв'язок об'єктів на площі й у просторі. Це дозволяє їм розуміти, як правильно розташувати елементи, створюючи гармонію та динаміку в композиції.

Вивчаючи композицію через натюрморт, студенти також вчаться працювати з просторовими відносинами між предметами, що дозволяє їм розуміти перспективу та глибину зображення. Важливою складовою є аналіз маси, форми і взаємодії світу й тіні, що сприяє розвитку вміння створювати об'ємні образи на двовимірній поверхні. Ці знання й навички є базою для подальшої роботи в більш складних жанрах мистецтва, таких як портрет, пейзаж або фігуративне мистецтво. Оволодіння композиційним мисленням дозволяє студентам свідомо підходити до побудови художнього твору,

формуючи не лише естетичне сприйняття, а й здатність виражати складні ідеї та емоції через розташування об'єктів у просторі [33, с.253].

Формування художнього бачення є одним із ключових складових навчання майбутнього художника, і натюрморт виступає ефективним інструментом для розвитку цих важливих навичок. Завдяки роботі з натюрмортом студенти мають можливість розвинути вміння спостереження та глибокого аналізу реальних предметів. Цей процес вимагає від них зосередження нюансах, які на перший погляд можуть здаватися незначними. Студенти поступово вчаться детально сприймати форму, структуру, матеріали, а також виявляти взаємодію світла й тіні на різних поверхнях.

Працюючи над натюрмортами, студенти досліджують гру світла й тіні, аналізують відтінки кольорів та їх відображення на предметах. Це дозволяє їм більш точно і повно сприймати колірну палітру навколишнього світу, розуміти тонкі переходи між відтінками, насиченістю і яскравістю кольорів. Особливо цінною навичкою, яка розвиває натюрморт, є здатність відчувати і відтворювати глибину та об'єм, що значно покращує вміння працювати з перспективою та просторовими відносинами між об'єктами [48, с.24].

Важливо зазначити, що, спостерігаючи за реальними предметами, студенти не тільки навчаються копіювати їх на площині, але й розвивають здатність до творчої інтерпретації. Цей процес включає пошук нових, індивідуальних підходів до зображення навколишнього світу, розвиток власного стилю та художньої мови. У результаті, натюрморт готувим студентам не лише оволодіти технічними аспектами відтворення об'єктів, а й стимулює їх до глибокого осмислення і творчого переосмислення побаченого, сприяючи формуванню цільного художнього світогляду.

Робота над натюрмортом є етапом у розвитку здатності студентів не тільки точно відтворювати реальність, а й створювати глибокі художні образи. Цей жанр мистецтва дає студентам унікальну можливість розвивати своє уяву і творчий підхід до зображення предметів, що є критичним місцем як для майбутніх митців, так і для педагогів [38, с.96].

Під час роботи над натюрмортом студенти навчаються не просто копіювати предмети, а створювати інтерпретації, які передають не лише зовнішню форму, а й емоційну і концептуальну складову картинку. Це включає в себе пошук особистих і оригінальних рішень у передачі форми, кольору і текстури, а також створення власних художніх образів, які можна вийти за межі прямого спостереження і отримати нові знання.

Процес інтерпретації предметів готовий студентам розвивати креативність, спостережливість і здатність до абстрактного мислення. Вони вчаться використовувати різні техніки та матеріали для того, щоб висвітлити свої ідеї та емоції через зображення, а не просто відтворювати видиму реальність. Це дозволяє їм формувати індивідуальний стиль і голос, що є місцем для розвитку власної художньої практики [26, с.41].

Для педагогів ця здатність до інтерпретації та створення художніх образів є кількістю елементів у підготовці до навчання інших. Вміння ефективно передавати свої ідеї та концепції студентам, надихати їх на творчі пошуки та підтримувати індивідуальний підхід до роботи є критично важливими аспектами педагогічної діяльності. Таким чином, робота над натюрмортом не лише сприяє розвитку художніх навичок, але й формує основу для успішної педагогічної практики, допомагаючи майбутнім митцям і педагогам розвивати свою креативність і професійну майстерність.

Підготовка до педагогічної діяльності є етапом для студентів художньо-графічного відділення, які планують свою кар'єру у сфері освіти. Натюрморт, як частина освітнього процесу, грає ключову роль у цьому контексті, після чого він стає інструментом для розвитку педагогічних навичок і знань, які студенти повинні передати своїм майбутнім учням.

Вивчення натюрморту і його викладання вимагає від майбутніх педагогів не тільки уміння самостійно створювати якісні художні роботи, але й здатності ефективно пояснювати технічні та концептуальні аспекти цього жанру. Студенти повинні навчитися передавати своє розуміння пропорцій, форми, світлотіні та текстури, оскільки ці елементи є основою для будь-якого

графічного чи живописного твору. Важливо, щоб вони вміли чітко і зрозуміло продемонструвати, як правильно відтворювати ці аспекти на практиці, на прикладі натюрморту [34, с.186].

Експериментальна та дослідницька діяльність у контексті натюрморту надає студентам унікальні можливості для глибокого дослідження та розвитку художніх навичок. Натюрморт, як жанр, відкриває широкі горизонти для експериментів із високими стилями, технікою та матеріалами. Студенти можуть досліджувати нові підходи до зображення предметів, використовувати нетрадиційні матеріали та методи, а також адаптувати класичні техніки до сучасних вимог. Це сприяє розвитку їхньої творчої уяви та допоможе сформувати індивідуальний художній стиль.

Цей процес сприяє підготовці студентів до самостійної творчої практики, розвиваючи їхню здатність до самостійного мислення та критичного аналізу. Завдяки такій діяльності студенти не тільки поглиблюють свої знання, але й формують навички, які є результативними для їх майбутньої професійної діяльності в галузі дизайну та образотворчого мистецтва [41, с.260].

Таким чином, натюрморт є базовим і багатофункціональним інструментом в освітньому процесі художньо-графічного відділення, який сприяє формуванню всебічних навичок майбутнього художника і педагога, забезпечуючи міцний фундамент для подальшого професійного зростання.

3.3. Методичні рекомендації щодо роботи над засобами виразності в графічному натюрморті на практичних заняттях з рисунка

Ми проаналізували робочу програму навчальної дисципліни «Академічний рисунок» для студентів 2-го семестру 1-го курсу кафедри образотворчого мистецтва Криворізького державного педагогічного університету, яка охоплює предметне середовище та забезпечує глибоке вивчення техніки і принципів створення академічного рисунка. Загальний обсяг курсу становить 5 кредитів (150 годин), з яких 68 годин відведено на

аудиторні лабораторні заняття, а 82 години – на самостійну роботу студентів [40].

У програмі виділяють три ключові лабораторні завдання, спрямовані на розвиток основних навичок, істотно для вивчення предметного середовища та техніки академічного рисунка:

Лабораторне заняття 2.1 – «Натюрморт з гіпсовим орнаментом, двома предметами та драпіровкою» (24/4 години). Завдання полягає в навчанні студентів цілісному сприйняттю різноманітних предметів, аналізу композиції та правильному використанню світлотіні для передачі об'єму і форми.

Лабораторне заняття 2.2 – «Рисунок дорічної капітелі» (20/4 год). Студенти знайомляться з використанням геометричних принципів перспективи створення малюнка дорічної капітелі.

Лабораторне заняття 2.3 – «Натюрморт з капітеллю. Тонове рішення» (24/4 години). Завдання спрямоване на те, щоб студенти навчилися створювати грамотно скомпоновані натюрморти, передавати форми та об'єми предметів за допомогою тону.

На лабораторних заняттях студенти вчать комбінувати різні типи предметів, перспективу розміщення та тон для створення реалістичних і виразних зображень. Виконуючи завдання, студенти також вдосконалюють свої навички роботи з графічними матеріалом та інструментами (олівець, папір формату А2), що є базовим, але вадливим етапом професійної підготовки майбутніх педагогів [8, с.25].

До програми також включено ряд самостійних завдань, які допомагають студентам розвинути аналітичні навички та творчий підхід до створення графічних композицій. Завдання на самостійну роботу включають: рисунок гіпсового орнаменту, натюрморт з різноманітними предметами побуту та елементами інтер'єру, а також більш складні роботи по виявленню планів у композиції. Методичні рекомендації для цих завдань спрямовані на глибоке розуміння принципів композиції, побудови простору та роботи з тоновими відношеннями.

Загалом, курс «Академічний рисунок» для студентів художньо-графічного відділення, є важливою складовою підготовки майбутніх викладачів образотворчого мистецтва, де через практичні заняття та самостійну роботу студенти отримують важливі навички, які в подальшому використовують у педагогічній діяльності, навчаючи учнів основам образотворчої грамоти. З огляду на це ми розробили методичні рекомендації щодо роботи над використанням виразності в графічному натюрморті на лабораторних заняттях з рисунка, які можуть суттєво вплинути на розвиток навичок студентів та їх творчий підхід [40]. Ось кілька ключових аспектів, які варто врахувати при проведенні таких занять:

1. Загальні принципи викладання та навчання

Змістовий блок 2. Складні натюрморти з елементами інтер'єру для 2-го семестру має на меті сформувати у студентів навички точного та вивіреного зображення різноманітних предметів, а також розвинути здатність до аналізу, композивання та передачі композиційних і тональних відносин. Якщо курс охоплює роботу зі складними натюрмортами, архітектурними елементами (доричними капітелями) і предметами побуту з елементами інтер'єру, то важливо виконувати ключові аспекти організації поняття, підготовки до самостійної роботи та контролю виконання завдань [48, с.25].

2. Організація аудиторних занять

Аудиторні заняття передбачають виконання студентами різноманітних малюнків. Усі роботи повинні виконуватися на форматі А2 олівцем. Кожне заняття має чітко сформульоване завдання, яке розкривається поетапно.

- Аналіз постановки. Студенти повинні вміти аналізувати розміщені об'єкти з точки зору їх форми, розміру, пропорцій, матеріальності та взаємного розташування. Важливо навчити студентів розпізнавати основні конструктивні елементи об'єктів і композиційні зв'язки між ними.

- Передача світлотіні. Одним із ключових завдань є навчити студентів передавати об'єм та матеріальність об'єктів через світлотінь, що допоможе

створити глибину на площі. Вони мають працювати з тональними переходами, враховуючи принципи лінійної та повітряної перспективи.

- Техніка та побудова. Для кожної роботи важливі варіанти оптимальних технічних прийомів. Наприклад, для натюрмортів з гіпсовим орнаментом чи архітектурними елементами акцент робиться на лінійно-конструктивній побудові, у той час як для натюрмортів з елементами інтер'єру важливі деталі, які підкреслені тоном [33, с.203].

3. Підготовка до самостійної роботи

Загалом самостійна робота повинна базуватися на розвитку аналітичних здібностей та практичних навичок.

- Самостійне виконання малюнків. Студенти повинні самостійно відпрацьовувати завдання на основі практичних вказівок, здобутих на лабораторних заняттях. Вони можуть працювати над малюнками гіпсового орнаменту, натюрмортами з різноманітних предметів, обов'язково звертаючи увагу на побудову та точну передачу об'ємів [5].

- Індивідуальний підхід. Враховуючи різні рівні підготовки студентів, необхідно давати індивідуальні рекомендації та коригувати їх роботу за результатами перевірки виконаних завдань. Це сприятиме розвитку критичного мислення й техніки адаптації до конкретного творчого завдання.

4. Методичні поради щодо роботи студентів

- Покроковий підхід до виконання завдань. Для кожної роботи (наприклад, натюрморт з капітелю, натюрморт з елементами інтер'єру) слід організувати поетапне виконання. Спочатку – створення загальної композиції, потім – робота з деталями, а в кінці – введення тону та текстури для досягнення об'ємності. Важливо навчити студентів аналізувати кожен етап.

- Орієнтація на аналіз та рефлексію. Кожне завдання повинно завершуватися обговоренням виконаних робіт, у процесі якого студенти мають змогу оцінити свої сили та програмні області для вдосконалення.

- Технічні та композиційні навички. Паралельно з вивченням техніки виконання рисунка необхідно активно працювати над розвитком композиційних навичок. Це включає правильне визначення композиційних центрів, використання різних планів для створення глибини та формування тональних зв'язків, що не дозволяє створити гармонійне зображення [19, с.74].

5. Оцінка та зворотній зв'язок

Форма контролю – залік з кафедральним переглядом. Це дозволяє студентам демонструвати свої досягнення та отримувати зворотний зв'язок з викладачами та колегами. Важливо в процесі підготовки до заліку активно працювати над самовдосконаленням, самоконтролем та аналізом власних робіт, що допомагає сформувати комплексний підхід до творчої діяльності.

6. Підсумок та рекомендації

Загалом, дисципліна «Академічний рисунок» має стати важливою складовою їх художнього та педагогічного розвитку. Через глибоке освоєння основ академічного рисунка студенти будуть готові передавати технічні й композиційні навички своїм майбутнім учням. Важливо, щоб кожне поняття з рисунку ставало не тільки практичним тренуванням, а й невід'ємним елементом у розумінні образотворчої мови та формуванні творчої особистості майбутнього педагога [26, с.54].

Також, на основі запропонованих рекомендацій та робочої програми з навчальної дисципліни «Рисунок», ми розробили план-конспект лабораторного заняття з академічного рисунка для студентів другого курсу кафедри образотворчого мистецтва (Рис.В.3.1).

Ці рекомендації допоможуть викладачам організувати ефективний навчальний процес, спрямований на всебічний розвиток студентів у галузі академічного рисунка, а також підготувати їх до педагогічної діяльності викладача образотворчих дисциплін.

Висновки до розділу 3

У цьому розділі ми розглянули методичні завдання впровадження теми кваліфікаційної роботи у підготовці майбутніх художників-педагогів. Основна увага приділяється формуванню художньо-образного мислення через натюрморт, визначенню його ролі в освітньому процесі на художньо-графічному відділенні ЗВО та методичним рекомендаціям щодо роботи над засобами виразності в графічному натюрморті.

Через натюрморт студенти навчаються точному сприйняттю і передачі об'ємності, текстури та кольору, які допомагають формувати комплексне виявлення про образотворчу техніку. Залучення до детального аналізу предметів у натюрморті розвиває у студентів активність до глибокого осмислення художніх концепцій і технік, що є необхідним для успішної педагогічної діяльності.

Натюрморт відіграє ключову роль в освітньому процесі художньо-графічного відділення, забезпечуючи студентські основи навичками композиції, техніки та візуального аналізу. Як важливий інструмент для вивчення основних графічних зображень, натюрморт дозволяє студентам засвоювати принципи побудови зображення, освітлення та кольорових рішень, що є необхідними для подальшого розвитку їхнього професійного стилю та технічних навичок.

Методичні рекомендації підкреслюють важливість інтеграції базових технік графічного зображення з вивченням натюрморту. Практичні заняття повинні зосереджуватися на розвитку навичок штрихування, крейдування та змішування для створення виразних і текстурованих робіт. Важливим є акцент також на індивідуальному підході та експериментальній освітній техніці, що підвищує підвищений рівень художньої виразності студентів.

Таким чином, ефективна методика навчання не лише технічно вдосконалює навички, але й стимулює творчий розвиток студентів.

ВИСНОВКИ

Результати кваліфікаційної роботи охоплюють декілька ключових аспектів, що становлять основу для формування ефективних методичних підходів і теоретичних основ у графічному натюрморті. Тому, у ході роботи над кваліфікаційним дослідженням з теми «Засоби виразності в мистецтві графічного натюрморту: теоретичні та методичні засади», спираючись на поставлені завдання, ми дійшли ряду **висновків**.

Одним із важливих результатів роботи стало уточнення термінології та історіографічного контексту графічного натюрморту. Визначено, що натюрморт є важливою складовою образотворчого мистецтва, яка розвивалася від класичних традицій до сучасних експериментальних практик. У рамках дослідження виявлено, що в ХХ-ХХІ століттях натюрморт переживає числові трансформації, що позитивно впливають на розвиток різних художніх течій – від реалізму до абстракціонізму та концептуалізму. Пошук нових засобів виразності в графічному натюрморті в сучасному мистецтві базується на перетині традиційних технік і новаторських підходів до композиції, текстури та кольорових рішень.

Аналіз графічних натюрмортів зарубіжних художників ХХ-ХХІ століть виявив багато новаторських підходів до засобів виразності. Техніка виконання варіюється від традиційних графічних матеріалів до сучасних рішень. Значно увага приділяється текстурним експериментам, а також використанню світлотіні, абстракційних елементів, а також взаємодії графічних ліній і форм з простором. Різноманітність техніки, що застосовується, включає олівець, вугілля, графіт, туш, гравюру та інші сучасні методи. Сучасні графічні натюрморти часто відзначаються деформацією об'єктів, фрагментарністю та акцентом на емоційній виразності, що відрізняється від традиційного академічного підходу.

У контексті українського графічного мистецтва особлива увага приділяється поєднанню національних традицій із сучасними тенденціями

світового мистецтва. Засоби виразності в сучасних українських графічних натюрмортах включають широкий спектр технічних прийомів, в яких художники працюють з текстурою, контрастом, динамічністю ліній та світлотінням. У роботах можна шукати нові форми виразності через вивчення властивостей матеріалів, використання нестандартних підходів до композиції та кольору, а також інтерпретацію традиційних предметів у нових контекстах.

Під час аналізу методичних підходів створення серії графічних натюрмортів визначено значення концептуальної єдності робіт, що дозволяє глибоко досліджувати тему, а також їхню композиційну та технічну узгодженість. Студенти мають розуміти, як через ряд робіт можна передати різноманітність теми, використовуючи єдину техніку, композиційні рішення та художні акценти. Кожна робота в серії повинна мати своє унікальне рішення, яким автор демонструє певну частину загальної концепції.

Методика виконання практично-творчої частини кваліфікаційної роботи була чітко спланованою. Серія графічних натюрмортів під назвою «Рефлексія» складається з трьох робіт: «Знайти сили, щоб почути...», «Перетворіть свої страхи на мудрість...» та «Знайти сили, щоб побачити...». Кожна з цих робіт втілює себе в глибоку символіку, виразність та естетичний контекст, який надає особливого значення кожному твору. Завдяки продуманій композиції, можна не тільки втілити початкову творчу ідею, але й відкрити нові рівні змістового сприйняття. Це стало можливим за допомогою важливої та обґрунтованої роботи з деталями композиції, що дозволило забезпечити органічну єдність між формою та змістом, створюючи гармонійний і глибокий емоційний відгук у глядача.

Графічний натюрморт займає важливе місце в навчальній програмі художньо-графічних відділень ЗВО, оскільки дозволяє студентам оволодіти основними прийомами рисунка, технікою роботи з графічними матеріалами та розвинути здатність до аналізу об'єктів. Натюрморт є потужним інструментом для розвитку у студентів навичок композиції, просторового

мислення та технічної майстерності, що є необхідним для подальшої професійної діяльності в області образотворчого мистецтва.

На основі проведеного дослідження робочої програми з дисципліни «Академічний рисунок» ми розробили методичні рекомендації для лабораторних занять з рисунка. Вони включають покрокове освоєння студентами основних засобів виразності в графічному натюрморті. Розроблені навчально-методичні рекомендації забезпечують ефективне застосування досвіду дослідження на практичних заняттях з малюнка, зокрема, щодо опанування засобів виразності в графічному натюрморті. Ці рекомендації спрямовані на те, щоб допомогти студентам оволодіти графічною мовою натюрморту, навчитися передавати символічний зміст і розвивати здатність до індивідуального творчого виразу.

Засоби виразності в графічному натюрморті мають значний потенціал для розвитку не тільки художніх навичок, а й критичного мислення студентів. Вивчення графічного натюрморту через призму його образних засобів дозволяє студентам глибше розуміти важливість деталей, світлотіні, композиції та технічних прийомів у художній практиці. Розроблені методичні рекомендації створюють умови для систематичного і поглибленого вивчення графічного натюрморту на всіх етапах навчання, які допоможуть сформувати висококваліфікованих спеціалістів у галузі образотворчого мистецтва.

Загалом, кваліфікаційна робота демонструє глибоке розуміння теоретичних завдань і подальше впровадження методичних прийомів покращення формування художнього мислення й професійної підготовки майбутніх художників-педагогів, дозволяючи розкрити графічний натюрморт як жанр, здатний передати багатозначний зміст та відчуття почуття. Дослідження, присвячене аналізу графічного натюрморту та засобів його виразності, дозволяє не лише систематизувати теоретичні аспекти цього жанру, а й запропонувати практичні рекомендації щодо використання його в освітньому процесі на художньо-графічному відділенні ЗВО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонович Є. В., Удріс І. М. Нариси з історії українського мистецтвознавства. Київ-Кривий Ріг: Видавничий дім, 2004. 242с.
2. Берлач О. Р. Графічні техніки в образотворчому мистецтві: навчальний посібник. Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2022. 103 с.
3. Васик М. В. Словник термінів і поняття з художньої культури. Шепетівка, 2011. 58 с.
4. Выборнова Г. Р. Роль освітлення в натюрморті. Київ: Художник, 2009. 236 с.
5. Вирішення основних педагогічних завдань в контексті навчання натюрморту [URL : https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20422/1/ton.pdf](https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20422/1/ton.pdf) (дата звернення: 03.09.2024)
6. Волкова Н. П. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2012. 616 с.
7. Всебічний і гармонійний розвиток особистості як мета виховання. [URL: https://alexus.com.ua/vsebichnij-i-garmonijnij-rozvitok-osobistostiyak-meta-vihovannya/](https://alexus.com.ua/vsebichnij-i-garmonijnij-rozvitok-osobistostiyak-meta-vihovannya/) (дата звернення: 22.08.2024)
8. Гнатюк М. В. Образотворче і декоративно-прикладне мистецтво (основи образотворчої грамати) : навч.-метод. посіб. Ч. 1. Івано-Франківськ: Ярина, 2016. 196 с.
9. Головатий С. С. Тлумачний словник художньо-естетичних термінів. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2010. 58 с.
10. Голубець О. М. Натюрморт. Енциклопедія Сучасної України. / ред. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. URL: <https://esu.com.ua/article-70773> (дата звернення: 25.07.2024)
11. Горбачев Д. М. Український художній авангард : маніфести, публіцистика, бесіди, спогади, листи. Київ. Видавництво : Дух і літера. 2021. 640 с.

12. Графіка. Види графіки. Графічні техніки URL: <https://narodna-osvita.com.ua/1278-grafka-vidi-grafki-grafchn-tehnki.html> (дата звернення: 24.08.2024)

13. Давиденко Г. І. Історія зарубіжного мистецтва XIX – початку XX століття : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.

14. Жулинський М. Г. Енциклопедія історії України: Т. 10: Т-Я / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – Київ: В-во «Наукова думка», 2013. 688 с.

15. Ідак Ю. В., Клименюк Т. М., Лясковський О. Й., Основи об'ємнопросторової композиції. Львів. Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 212 с.

16. Ільїна Т. В. Введення в мистецтво. Навч. посіб. Для студентів і вузів. Київ: ООО видавництво Астрель, 2003. 206 с.

17. Історія живопису в полотнах великих художників / Укладачі : О. В. Красновська, І. Л. Шадріна, М. Р. Семенова, О. В. Ципілева. Київ : Либідь, 2017. 320 с.

18. Каднічанський Д. А. Мистецтвознавство. Курс лекцій для студентів спеціальності «Туризм». Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 74 с.

19. Касьян Т. Г. Рисунок : навчально-методичний посібник. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2012. 124 с.

20. Колесніков В. Д. Рисунок: навчальний посібник. Київ: КНУТД, 2008. 156 с.

21. Короткий словник понять і термінів образотворчого мистецтва / Укл. Л. Р. Орел. Київ : ДАКККіМ, 2004. 46 с.

22. Кравич Д. К. Українське мистецтво. У 3 ч. Ч. 3. Львів: Світ, 2005. 268 с.

23. Крюкова Г. О., Мостовщикова Д. О. Теоретичні основи композиції в образотворчому мистецтві: Наукова думка сучасності і майбутнього : XX

Всеукраїнська практично-пізнавальна конференція (м. Дніпро, 3-11 травня 2018 р.). Дніпро, 218 с.

24. Левчук Л. П. Види мистецтва. Філософський енциклопедичний словник / ред.. В. І. Шинкарук та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. 742 с.

25. Лоза Н. А. Використання символів і алегорій у створенні художнього образу композиції натюрморту: «Простір і час». Методичні рекомендації. Одеса, 2017. 73 с.

26. Манохін В. П., Мирончик П. В. Методичні вказівки до проведення практичних занять і самостійної роботи з дисципліни «Рисунок, Живопис, Скульптура». Загальний курс рисунка (для студентів 1-3 курсів денної форми навчання напряму 6.060102 «Архітектура»). Харківська національна академія міського господарства, Харків : ХНАМГ, 2012. 58 с.

27. Масол Л. М. Художня культура України: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2006. 239 с.

28. Осадча О.А. Візантійські традиції богословсько-символічні та формотворчі аспекти: Монографія. Вінниця: «ТВОРИ», 2023, 266 с.

29. Падалка Г. П. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ: Освіта України, 2008. 274 с.

30. Паршакова О. Р. Словник культурологічних термінів (для студентів спеціальностей заочної та денної форм навчання). Краматорськ: ДДМА, 2012. 41 с.

31. Пасічний А. М. Образотворче мистецтво. Словник-довідник. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2008. 216 с.

32. Пінчукова І. О. Сучасний розвиток жанру «натюрморт» в образотворчому мистецтві. Сучасний рух науки: тези доп. ІХ міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 2-3 грудня 2019 р. Дніпро, 2019. Т. 3. 715 с.

33. Пічкур М. О. Навчальний посібник: Теорія і практика композиції. Кольорова. Київ. 2022. 238 с.

34. Поліщук А. О. Теорія та практика графіки: навчальний посібник. Київ : ун-т. ім. Б. Грінченка, 2015. 212 с.
35. Пономаренко Г. О. Натюрморт. Види натюрморту та вибір формату. Творчі компетентності учнів мистецьких шкіл. Від традицій до інновацій : матер. всеукр. наук.-практ. конференції. Херсон, 2020. 384 с.
36. Прищенко С. В. *Стилізація як прийом кольорово-графічного формотворення*. Харків : Вісник ХДАДМ. 2012. №4. С. 1–5.
37. Прищенко С. П. Кольорознавство : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2018. 436 с.
38. Резніченко М. Р., Твердохлібова Я. Д. Художня графіка. Змістові модулі 1, 2 : навч.-метод. посіб. для студентів худ.-граф. факультетів. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2011. 272 с.
39. Рибаківа Н. М. Композиція: Навчально-методичний посібник (для студентів спеціальності 6010102). Чернігів, 2015. 65 с.
40. Робоча програма навчальної дисципліни «Академічний рисунок» URL:<https://drive.google.com/file/d/1XcABvUmm5yjIiu9QUzEMamcMewvasgl/view?usp=sharing> (дата звернення: 20.09.2024).
41. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2005. 360 с.
42. Силко Є. М. Композиція: Навчально-методичний посібник (для студентів спеціальності 6010102). Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2015. 53 с.
43. Склярєнко Г. М. *Українське мистецтво другої половини ХХ ст. : регіональні проблеми та загальний контекст*. Студії мистецтвознавчі. 2009. № 1. С. 67-78.
44. Скрипник Г. А. Історія українського мистецтва: у 5 т. Т.5. : Мистецтво ХХ століття. Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2007. 1048 с.
45. Скуратівський В. Л. Мистецтво. Енциклопедія Сучасної України / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Желєзняк [та ін.] ; НАН

України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. 249 с.

46. Соловійова Ю. О., Мкртічян О. А. Українське мистецтво в історичному вимірі : навчально-методичний посібник. Харків: Точка, 2017. 89 с.

47. Сотська Г. В., Шмельова Т. М. Словник мистецьких термінів. Херсон: Видавництво «Стар», 2016. 52 с.

48. Сухенко В. О. Рисунок. Навчальний посібник. Київ: Vona Mente, 2004. 184 с.

49. Тимофєєва В. О. Композиція натюрморту. Розвиток творчої компетентності учнів мистецьких шкіл. Від традицій до інновацій : матер. всеукр. наук.-практ. конференції. Херсон, 2020. 384 с.

50. Топал Р. А. Натюрморт як жанр образотворчого мистецтва. Київ: Художник, 2001. 311 с.

51. Туриніна О.Л. Психологія творчості: навчальний посібник. Київ. 2007. 160 с.

52. Хмельовський О. Ф., Костукевич С. В. Графіка й основи графічного мистецтва: навч. пос. Луцьк: Луцький державний технічний університет, 2003. 160 с.

53. Чебикін А. А. *Рисунок – основа образотворчості. Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці. 2022. Вип. 5. С. 7–12.*

54. Чирва О. Ч., Оленіна О. Ю. Історія та теорія графічного мистецтва: конспект лекцій для здобувачів денної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 128 с.

55. Шевнюк О. Л. Словник термінів образотворчого мистецтва : Навч. Посіб : Вид. 2-ге, виправлене і доповнене. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 100 с.

56. Шевченко Г. В. Тематичний натюрморт та його творчі зображення. Творчої компетентності учнів мистецьких шкіл. Від традицій до інновацій : матер. всеукр. наук.-практ. конференції / за ред. Ю.В. Сліпич. Херсон, 2020. 384 с.
57. Шорохов Е. В. Основи композиції. Київ: Просвітництво, 2008. 360 с.
58. Щербина В. Г. Практична композиція : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2009. 180 с.
59. Юфімюк В. В. Основи графіки: конспект лекцій для здобувачів освітньо-професійної програми «Дизайн» галузі знань 02 Культура та мистецтво спеціальності 022 Дизайн денної форми навчання. Луцьк : Луцький НТУ, 2019. 52 с.
60. Яремків М. Р. Композиція : творчі основи зображення: навч. посіб. Тернопіль : Підручники і посібники, 2016. 112 с.
61. Яців Р. Д. Художня культура : навчальний посібник для вчителів ВНЗ та студентів художніх ВНЗ. Частина 1. Львів : Артклас, 2009. 88 с.
62. Boymetov B., Nurtaev O. Fine art technology and copying : study guide. Tashkent. 2007. 105 p.
63. Bryson N. Looking at the Overlooked : Four Essays on Still Life Painting. London : Reaction Books, 2001. 138 p.
64. Hicks E. The Still Life of A. S. Wyatt. Cambridge Scholars Publishing, 2010. 215 p.
65. Rubin R. The Creative Act : A Way of Being. Edinburg : Canongate Books, 2023. 432 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

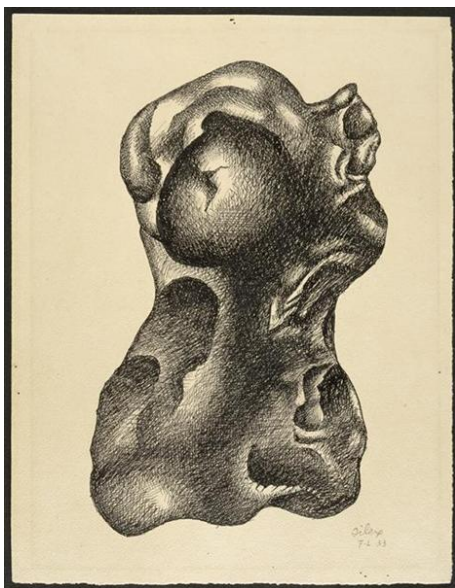


Рис. 1.1. Ф. Леже. Креміль, 1933 Рис. 1.2. Е. Мунк. Хвора дитина, 1886



Рис. 1.3. Г. Клімт. Дівчина з капелюхом і накидкою в профіль, 1898



Рис. 1.4. Дж. Уїстлер Стара жінка з ганчірками, 1858



Рис. 1.5. Л. да Вінчі. Драпірування для сидячої фігури, 1479

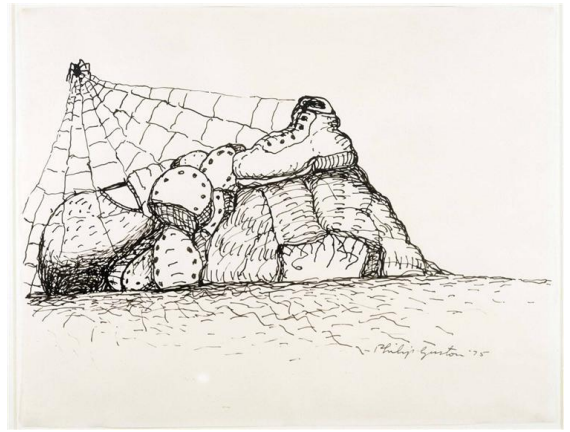


Рис. 1.6. К. Філіпп. Павутиння, 1905

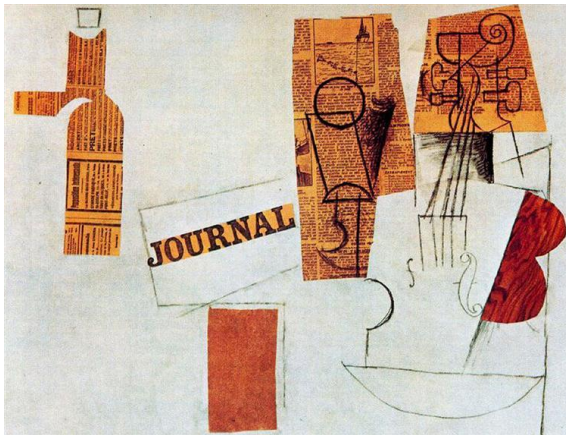


Рис. 1.7. П. Пікассо. Пляшка, склянка, скрипка, 1912

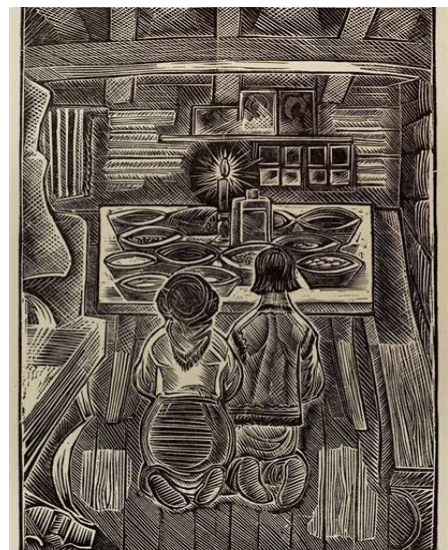


Рис. 1.8. Г. Якутович. Під Різдво, 1950



Рис. 1.9. К. Хokusай. Стара жінка, 1793



Рис. 1.10. Рембрандт. Мушля, 1663

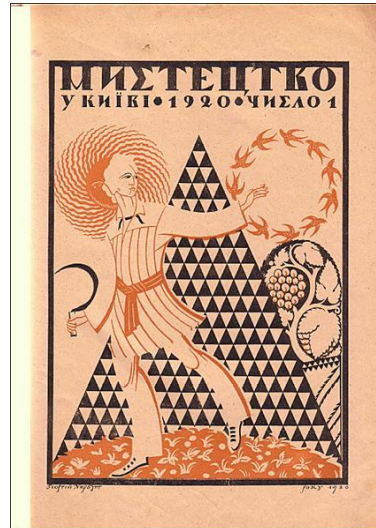
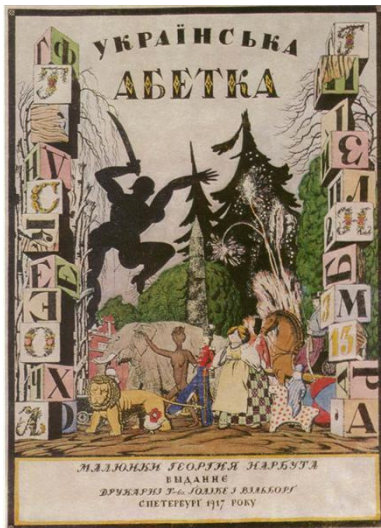


Рис. 1.11-13. Г. Нарбут. Обкладинка Української абетки (1917), фронтопис журналу «Мистецтво» (1920), Малий герб Української держави (1918)

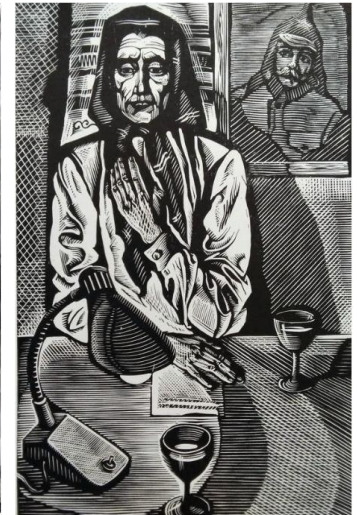
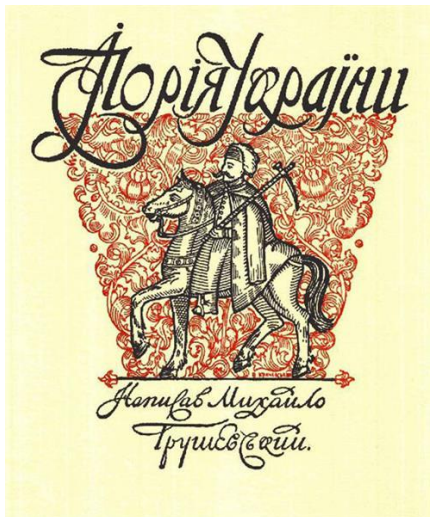


Рис. 1.14. В. Кричевський. Рис. 1.15. Г. Якутович. Обкладинка, 1912

Рис. 1.16. В. Лопата. Ілюстрація, 1973



Рис. 1.17. Х. Гріс. Гітара і склянка, 1912



Рис. 1.18. Х. Гріс. Гітара, пляшка і склянка, 1914

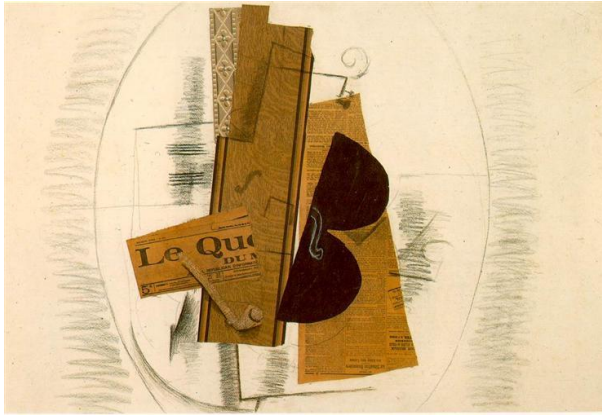


Рис. 1.19. Ж. Брак. Скрипка і люлька,
газета «Le Quotidien», 1913



Рис. 1.20. Ж. Брак. Ваза
з фруктами і склянка, 1913

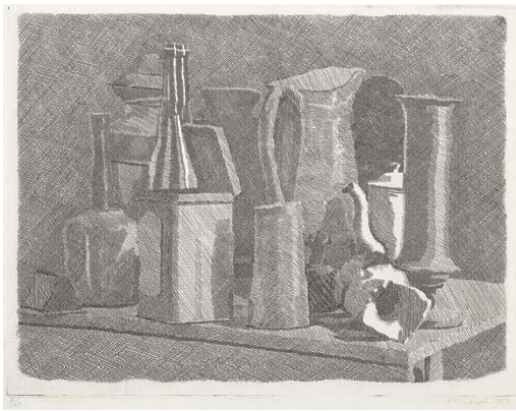


Рис. 1.21. Дж. Моранді. Grande
natura morta con la caffettiera, ?



Рис. 1.22. Дж. Моранді. Still Life With
Five Objects, 1956



Рис. 1.23. Е. Воргол. Банки з супом Campbell, 1962



Рис. 1.24. Т. Яблонська.
Гілка липи, 2003



Рис. 1.25. Т. Яблонська.
Проліски, 2003



Рис. 1.26. Т. Яблонська.
Яблука, 2004



Рис. 1.27. Т. Яблонська.
Білі дзвоники, 2005



Рис. 1.28. С. Белік. Натюрморт з айвою,
2008



Рис. 1.29. С. Белік. Натюрморт
з глечиком, XX ст.



Рис. 1.30. С. Белік. Яблуко на столі,
XX ст.



Рис. 1.31. В. Старченко.
Осінній натюрморт, 2004



Рис. 1.32. В. Старченко.
Тогорішні горіхи, 2001



Рис. 1.33. В. Старченко.
Ранковий джаз, 2017



Натюрморт



А. Пугачевський, 2007

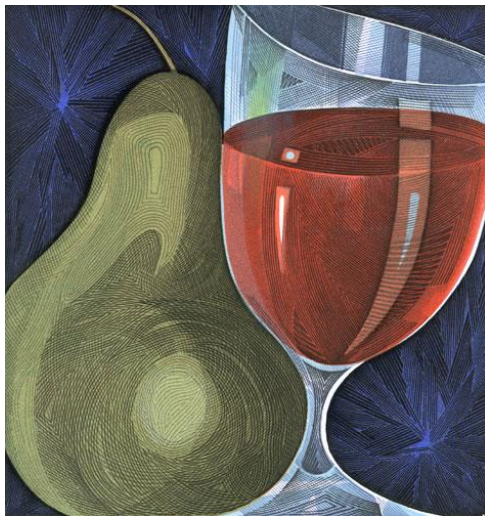


Рис. 1.36. А. Пугачевський.
Натюрморт з грушею, 2009

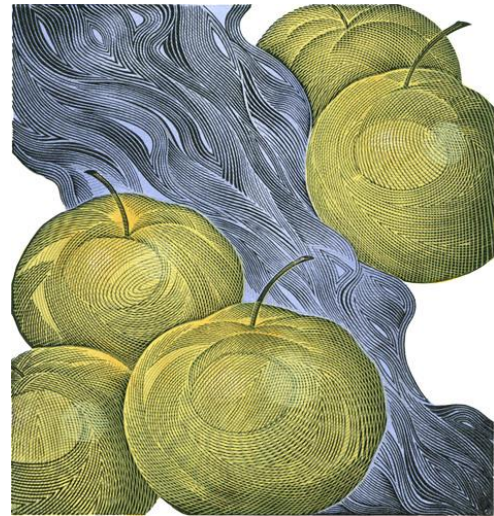


Рис. 1.37. А. Пугачевський.
Яблука, 2009



Рис. 1.38. І. Кравець.
Квітковий натюрморт, 2019



Рис. 1.39. І. Кравець.
Плоди, 2021



Рис. 1.40. М. Мосна.
Стакан води, 2022



Рис. 1.41. М. Мосна.
Ніж ріже воду, 2022



Рис. 1.42. І. Красюк.
Фрукти на барвистій хустці,
2013

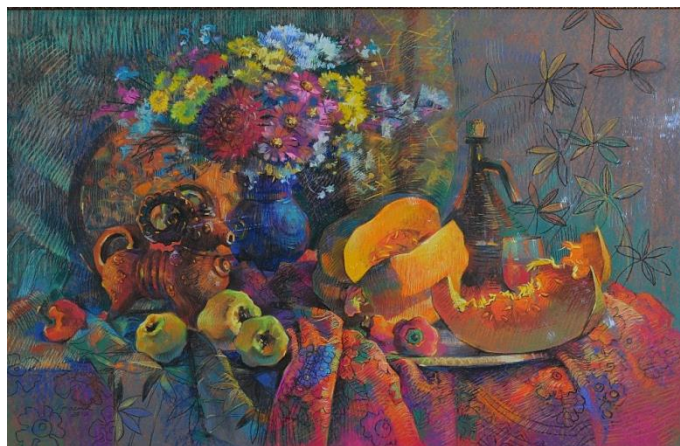


Рис. 1.43. І. Красюк.
Український натюрморт, 2022

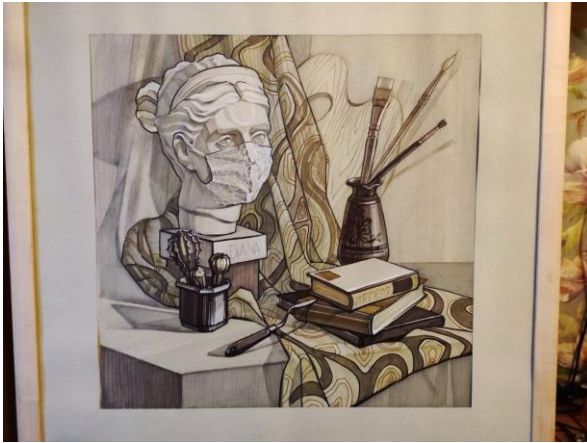


Рис. 2.1. Мовчання нового життя



Рис. 2.2. Страх майбутнього



Рис. 2.3. Лінія як виразний засіб



Рис. 2.4. Штрих як виразний засіб

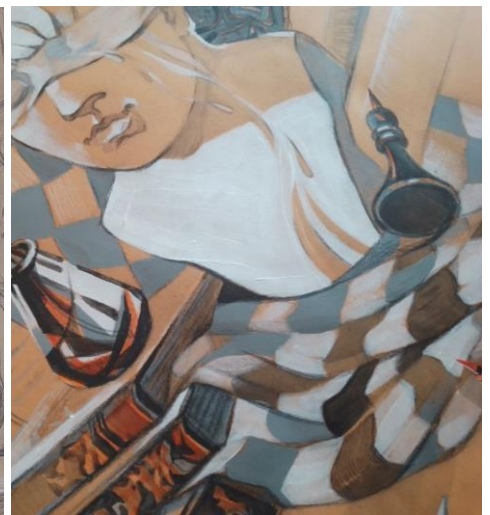


Рис. 2.5. Пляма як виразний засіб

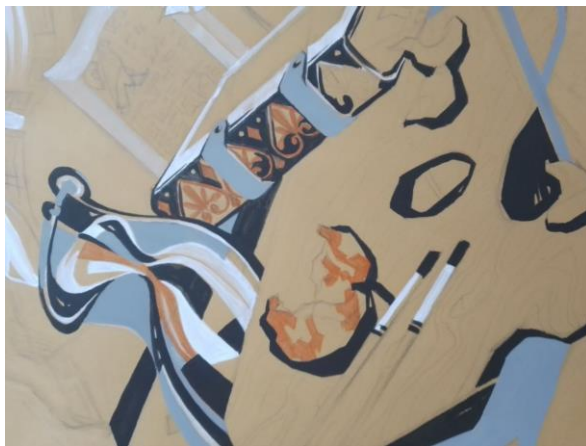


Рис. 2.6. Колірний акцент як виразний засіб



Рис. 2.7. Передача фактури

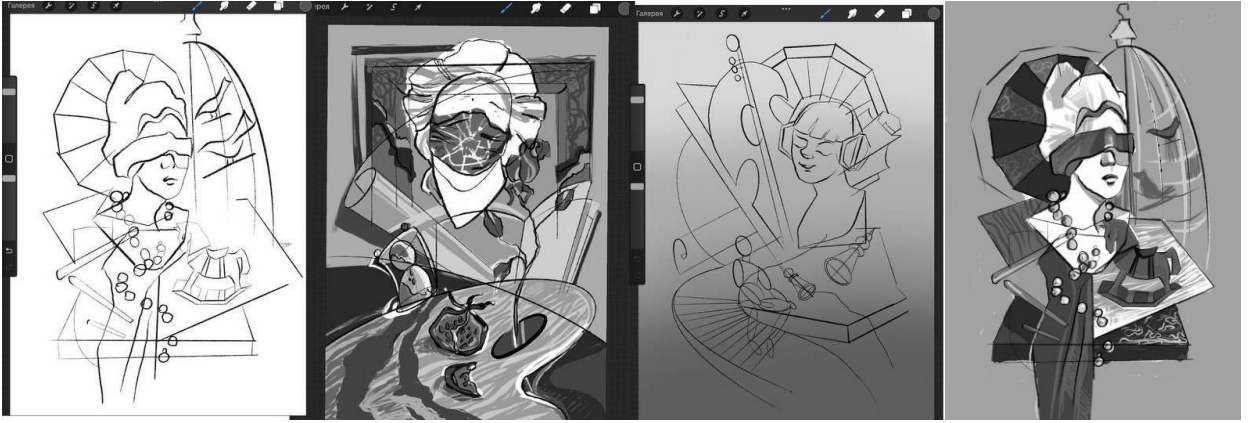


Рис. 2.8-11. Ескізи в цифровому форматі



Рис. 2.12-14. Картон

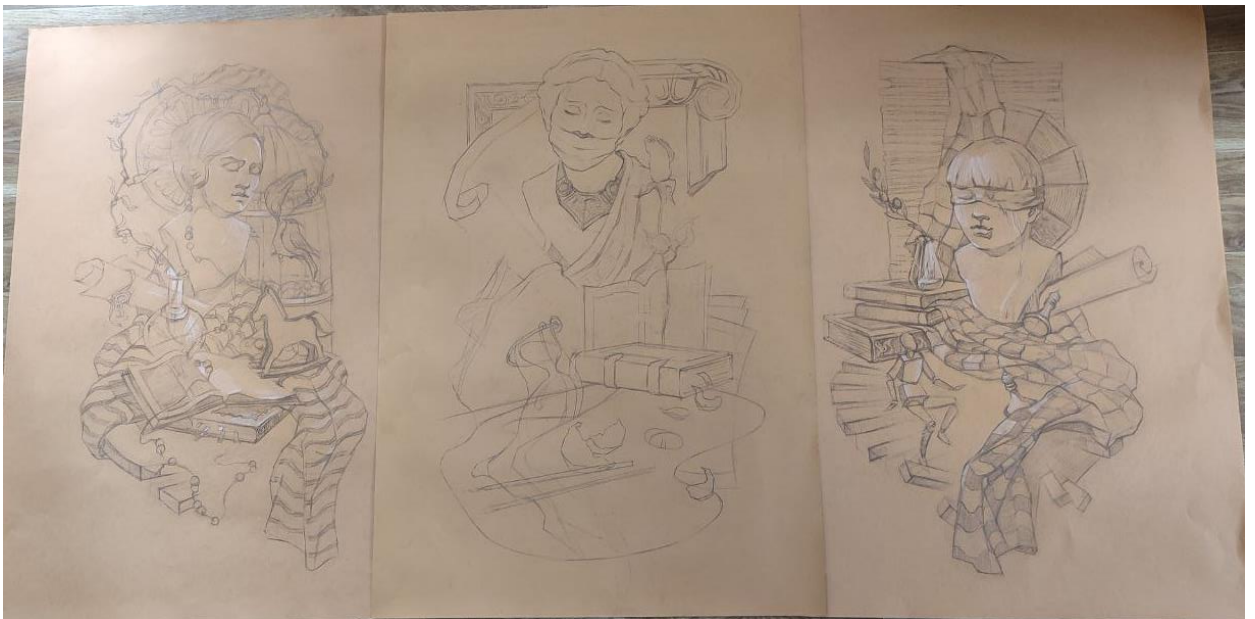


Рис. 2.15-17. Перенесення картону на основу

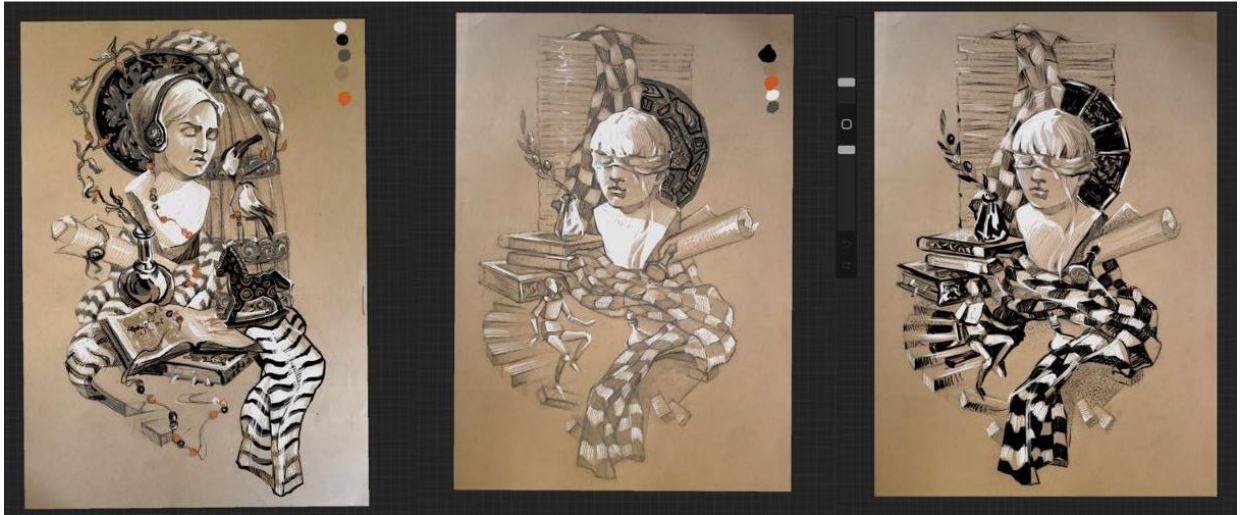


Рис. 2.13-15. Робота над основними плямами в графічному редакторі



Рис. 2.16-17. Перша прописка



Рис. 2.18-20. Введення колірних акцентів

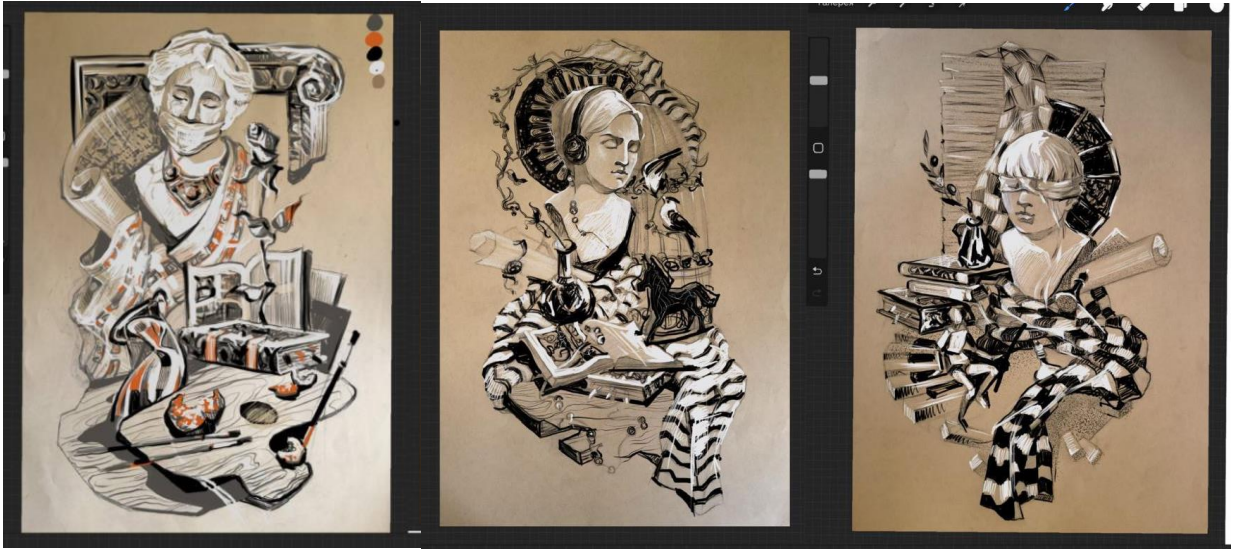


Рис. 2.21-23. Деталізація в графічному редакторі



Рис. 2.24-26. Деталізація на папері



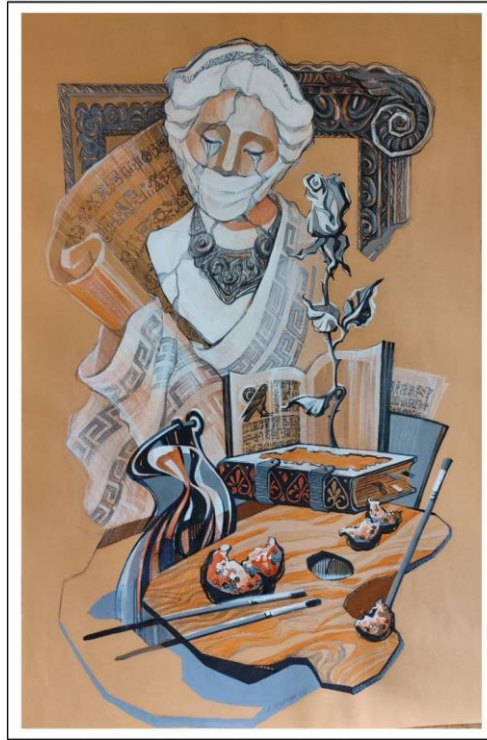
Рис. 2.27. Знайти сили, щоб почути...



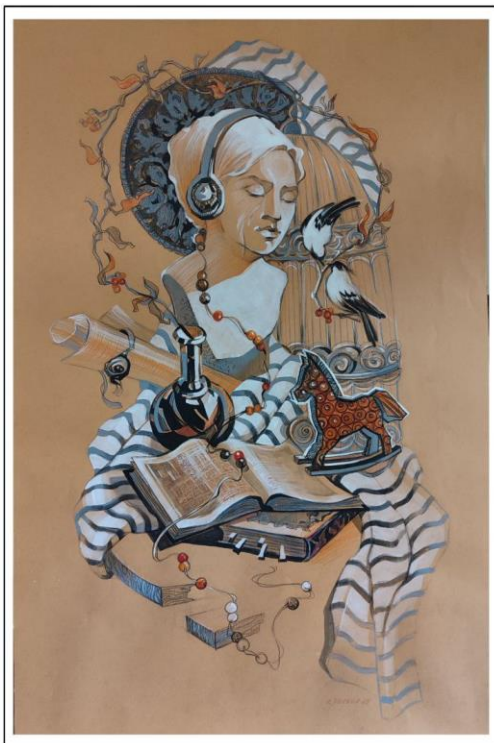
Рис. 2.28. Перетворити свої страхи на мудрість...



Рис. 2.29. Знайти сили, щоб побачити...



Перетворити власні страхи на мудрість ...



Знайти сили щоб почути світ...



Знайти сили щоб побачити світ...

Рис. 2.30. Листівки, створені за допомогою графічного редактора на основі фотокопій графічних аркушів з серії «Рефлексія»

План-конспект лабораторного заняття з академічного рисунка

Тема: Натюрморт з гіпсовим орнаментом, двома предметами та драпіровкою

Тривалість: 24/4 годин

Формат: лабораторне заняття

Мета заняття:

- Засвоєння принципів цілісного сприйняття натюрморту з різноманітними формами, розмірами, тональністю та текстурою;
- Вивчення прийомів узагальнення форми і передачі гармонійної композиції;
- Опанування техніки світлотіні та законів лінійної та повітряної перспективи.

Структура заняття

I. Вступна частина (2 год)

1. Організація робочого місця (20 хвилин):

- розміщення натурної постановки з гіпсовим орнаментом, предметами та драпіруванням;
- підготовка паперу, олівців різної м'якості (НВ, 2В, 4В).

2. Аналіз натурної постановки (40 хвилин):

- розгляд об'єктів у натюрморті: форми, розміри, текстури, матеріали;
- визначення композиційного центру та головних акцентів;
- обговорення ролі драпірування як елемента, що об'єднує композицію.

3. Ознайомлення з методичними рекомендаціями (60 хвилин):

- принципи побудови композиції (лінія горизонту, розташування на аркуші, баланс);
- закони лінійної та повітряної перспективи у натюрморті;
- узагальнення та спрощення деталей для створення цілісного образу.

II. Основна частина (20 год)

1. Розташування композиції на аркуші (2 год):

- визначення меж натюрморту;
- легке нанесення ескізу для розташування предметів відповідно до композиційного задуму.

2. Побудова основних форм (4 год):

- опрацювання основних форм гіпсового орнаменту та предметів;
- уточнення пропорцій і перспективних співвідношень;
- чітке оформлення контурів об'єктів.

3. Робота над деталями та об'ємом (8 год):

- уточнення форм предметів і драпірування;
- передача об'єму за допомогою світлотіні;
- врахування текстури гіпсового орнаменту та предметів побуту;
- виділення композиційної домінанти через контрастність та деталізацію.

4. Робота над гармонізацією тону (6 год):

- введення тональних переходів від найсвітлішого до найтемнішого;
- уточнення плановості: передній, середній і дальній плани;
- досягнення цільного звучання композиції через тональну єдність.

III. Завершальна частина (2 години)

1. Фінальна перевірка та доопрацювання роботи (1 год):

- перевірка гармонійності композиції, корекція недоліків;
- робота над деталями: підкреслення ключових елементів, узагальнення.

2. Аналіз та обговорення робіт (1 год):

- перегляд завершених робіт студентів;
- колективне обговорення успіхів та викликів;
- визначення сильних сторінок роботи кожного студента.

Матеріали та обладнання:

- папір А-2;

- олівці різної м'якості (НВ, 2В, 4В);
- гумка, чинка;
- натурна постановка: гіпсовий орнамент, два побутові предмети, драпірування.

Очікувані результати:

- студенти опанують основи побудови композиції натюрморту;
- засвоять принципи передачі форми, об'єму та текстури через світлотінь;
- зрозуміють закони лінійної та повітряної перспективи;
- зможуть створювати гармонійні, цілісні композиції з різноманітними за матеріальністю та формою об'єктами.

Список використаних джерел:

1. Касьян Т. Г. Рисунок : навчально-методичний посібник. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2012. 124 с.
2. Колесніков В. Д. Рисунок: навчальний посібник. Київ: КНУТД, 2008. 156 с.
3. Робоча програма навчальної дисципліни «Академічний рисунок»
URL:<https://drive.google.com/file/d/1XcABvUmm5yjIiu9QUzEMamcMewvasgl/view?usp=sharing> (дата звернення: 20.09.2024).